

Pensionsmoden?

Pensionsalder er meget individuel. Men arbejdsgiverne stiller samme krav til de 65-årige som til de 40-årige ...

”Der kan ikke gives en specifik pensionsalder for uni-lærere. Nogle kan håndtere det, andre vil gerne trække lidt ned, og nogle sætter en slutdato for arbejdslivet. Men når man mærker, at det gør ondt fysisk, psykisk eller familiemæssigt, så skal man gå ned i kadence eller stoppe”, svarer **SDU-dekan Henrik Pedersen**.

”Det er min oplevelse, at det at være uni-lærer er et hårdt og krævende job – og det bliver hårdere og hårdere. Der stilles krav om forskning, undervisning, eksterne forskningsmidler, fornyelse osv., og det pres aftager ikke, fordi man bliver ældre, måske tværtimod. Arbejdsgiverens krav til en 65-årig er jo det samme som til en 40-årig...”

SDU indførte i 2009 den praksis, at senioraspektet skal indgå i MUS-samtaler – typisk

med institutlederen/nærmeste forskningsleder – for alle over 55 år. Og dem over 67 bliver indkaldt til en særskilt timelang seniorsamtale med både institutleder og dekan.

Samtalernes forløb er meget forskellige, fortæller dekanen. ”Groft skåret så har en tredjedel af vipere på +67 fantastisk meget lyst til at fortsætte og producerer fortsat som forventet. En anden tredjedel har lyst til at fortsætte, men vil gerne gå ned i tid og løn – dog evt. med pensionskompensation – fx fordi de ’ikke gider al den administration’. Og den sidste tredjedel er indstillede på at fratræde nu eller inden for et par år, evt. med en fortsat tilknytning som ekstern lektor eller emeritus.”

Se s: 26-27: ”Kun en tåbe frygter ikke haven

Chefløns-lusk

KU-rektor Hemmingsen får fratrædelsesgodtgørelse uden at fratræde

4

Tilsynsrapport favoriserer DTU

Får særlig ros af ministeriets embedsmænd uden begrundelser. Og det samme gør AU trods elendig apv ...

6

Faktafordrejninger

- kan blive resultat af ny offentlighedslov, som Folketingets flertal vil vedtage i slutningen af maj

9

AUs apv: DPU værst ramt

Skyldes dysfunktionel administration, underbemanding og stort undervisningspres

10

PORTRÆT: IT-Universitetet

Verdens mindste uni'. Danmarks hemmelige uni'. Hvem der de?

13-15

MÅNEDENS ANALYSE

Kontrakt på undervisningsmål

Undervisningskvalitet som mål i uni'ernes udviklingskontrakter med ministeriet: Studieeffektivitet m.m.

18

Uni-pædagoger: Gør det bedre

Otte forslag til bedre mål og målepunkter fra DUN

20

Forskningsanarkist uden for uni'

Kælderforsker med hjemmelavede apparater

24

Forskerbiografien

”Forskellen mellem almindelige hjerner og geniens er ikke så stor, siger forfatter til berømt biografi om Newton

28

APV-rapporter: "Gennemsnitligt godt"

Det er en aldeles gammel vittighed, at med den ene fod stående i isvand og den anden i kogende vand, så går det gennemsnitligt godt.

Undskyld! På uni'erne gennemføres Arbejds-Plads-Vurderingerne rituelt, men undersøgelsers resultater og rapporter bør alligevel kalde på opmærksomhed. Vi må dybere end indledningerne som "Helt overordnet trives de ansatte ved Aarhus Universitet godt".

Ikke alle undersøgelser har samme høje kvalitet, og kommenteringen af undersøgelser kan også være noget mangelfuld. I januar fremkom Susan Adams på Forbes-websitet med "University professors have a lot less stress than most of us"! Opmærksomheden skulle lige vækkes, før man lagde mærke til ordet "less". Udsagnet passer jo slet ikke med det billede, vi får fra APV-undersøgelserne.

Også Djøfs nylige undersøgelse omkring det psykiske arbejdsmiljø viser, at djøfferne generelt er stressede, men blandt de forskellige stillingsområder ligger stress-niveauet for forskning og undervisning på universiteterne ekstra højt. FORSKERforums undersøgelse viser også høje stress-niveauer. Tingene er ikke meget anderledes i andre lande, og i USA gik der da heller ikke længe, før Susan Adams måtte udvide sin artikel med et addendum på websitet med mængder af kommentarer, som forklarede om de mange opgaver, usikkerhed i stillinger og de pressede tidsfrister, vi kæmper med på universiteterne.

Nogle kommentatorer gik i eksamenmode og mente, at brugen af et enkelt website (CareerCast.Com) til at underbygge en historie bestemt ikke ville komme over bestå-grænsen på universitetet. Når vi taler om det psykiske arbejdsmiljø på universiteterne, har vi mange data og kilder at trække på, herunder også FORSKERforums

spørgeskemaundersøgelser (de to seneste i 2009 og 2012), som er blevet fremlagt og kommenteret grundigt her i bladet, og som peger i samme retning som APV-undersøgelserne på universiteterne og foreningernes egne undersøgelser. Det står gennemsnitligt meget skidt til.

Og: Intet er så slemt, at det ikke kan blive værre!

“University professors have a lot less stress than most of us”! Opmærksomheden skulle lige vækkes, før man lagde mærke til ordet “less” ...

Plussiden ved jobbet som forsker og underviser ved universiteterne er demonstreret adskillige gange. Jo, undersøgelserne er for det meste mere populære end videnskabelige, men er der alligevel noget om sagen? Udover det stress-løse universitet præsenteret hos Forbes kan nævnes: "Forskere er for lækre!" Det var overskriften på en bagsideartikel i FORSKERforum, som viste, at forskere scorede højt som attraktiv partner. Ganske vist var der også her kun brugt et enkelt website (parship.dk). Og noget senere var bagsideoverskriften "Højstatus: Unilærere". (Her var den enlige kilde, Yougov, som havde lavet undersøgelse for Ugebrevet A4). I 2009 skrev FORSKERforum om Alfahannerne: "trives fantastisk i universitetsmiljøet" for der er "hierarkisk struktur, masser af

unge hanner at tryne, og unge hunner, der ser tilbenede til". Men hvis nogle trives i deres lækkerhed og højstatus på universiteterne, dækker gennemsnitsbetragtningerne over, at andre har det meget, meget værre.

I APV-undersøgelsen fra Aarhus Universitet udtrykkes det: "Endelig er der en meget beskeden – men dog statistisk signifikant – tendens til, at mænd trives bedre end kvinder og yngre medarbejdere bedre end ældre".

FORSKERforum 262 omtalte Aarhus' APV generelt, og i nr. 263 var der fokus på Arts-fakultetet og deres ekstra høje stress-tal, som bestemt ikke giver indtryk af et godt arbejdssted. Generelt kan kun 44% helt eller delvist tilslutte sig udsagnet "Jeg kan anbefale min arbejdsplads til andre", og det procenttal daler helt ned til 29% på et af områderne under Arts. På trods af det føler 70% sig altid eller næsten altid alligevel ". godt tilpas på .. arbejde". Samtidig svarer kun en lav procentdel "enig" eller "delvist enig" til "Jeg er tilfreds med fremtidsudsigterne i arbejdet", således at det faktisk kan udlægges, som at flertallet (54%) ikke er tilfredse med arbejdets fremtidsudsigter. '.

Billede underbygges yderligere i APV'ens analyser, som viser, at det er interesse, der giver trivsel; og at stor arbejdsbelastning i stedet giver "stærke stresssymptomer, udkørthed, ubalance mellem privatliv og arbejdsliv". De ansatte er glade for deres arbejde, men ikke for deres arbejdssted.

Lad os trodse gennemsnitsbetragtningerne! Når AU Arts slår voldsomt ud på skalaerne, skal der gøres noget ved det. Straks! Men selv på de arbejdssteder, hvor tallene ser mere tilforladelige ud, gemmer der sig arbejdsmæssige katastrofer, hvor ansatte er ramt af arbejdsbyrde, stress, usikkerhed og ensomhed.

Medlemsblad for DM's universitets-ansatte (ULA), DM's forskningsinstitutions ansatte, DJØF's undervisnings- og forskningsansatte (under Overenskomstforeningen), samt Pharmadanmarks undervisnings- og forskningsansatte. Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter. Eftertryk er tilladt med tydelig kilde-angivelse. **Redaktion:** Lektor Leif Søndergaard, DM I (ansvarshav. for dette nummer), Lektor Karsten Boye Rasmussen, DJØF, Seniorforsker Niels Erik Poulsen, DM1-sektorforskning, videnformidler Niels Westergaard, PharmaDanmark, Journalist Lasse Højsgaard (lah@dm.dk), Red. leder Jørgen Øllgaard (joe@dm.dk).

Redaktionens adresse: FORSKERforum, Nimbusparken 16, 2000 Frederiksberg, Telefon: 38 15 66 33, Fax: 38 15 66 32. Bladets oplag er 7.500 ekspl. og udkommer 9 gange om året, den første uge i hver måned. **Øvrige adresser:** DM, Nimbusparken 16, 2000 Frederiksberg, Tlf. 38 15 66 00. DJØF, Gothersgade 133, PB 2126, 1015 Kbh. K, Tlf. 33 95 97 00. Pharmadanmark, Rygaards Allé 1, 2900 Hellerup, Tlf. 39 46 36 00. **Fotos:** Signe Alvarez (hvor ikke andre er nævnt) **Grafisk Produktion:** www.prdesign.dk **Tryk:** Green Graphic ApS.

Næste deadline: 24. maj 2013.

AU: Penkowa-sager skal forebygges ...

”Forskerverdenen er en tillidskultur, som ikke kan baseres på regler, kontrol og mistænkeliggørelse. Derfor er det ikke et spørgsmål, om AU vil få en sag om forskerfusk, men nærmere hvornår, det vil ske. Forskerverdenen kan nemlig ikke forhindre Penkowa-typer i bevidst at fremme deres egen karriere ved hjælp af plagiater eller manipulation af data. Men der må gøres en målrettet indsats på at forebygge med oplysning og italesættelse af standarder, code of conduct”, siger AU-Healths dekan **Allan Flyvbjerg**.

”Og så skal vi have indarbejdet systemer, hvor det er legitimt at indklage forskere for mulig uredelighed, og hvor der skal ske en hurtig og transparent sagsbehandling internt, så det afklares, om klage er berettiget eller uberettiget. Jeg skal ikke udtale mig om, hvorvidt KU kunne have afsløret Penkowa tidligere, men sagsbehandlingen bagefter har været meget kritisabel; helt urimelig lang og har haft ødelæggende betydning for enkeltpersoner og det involverede miljø omkring Penkows felt”.

Code of conduct

Langt de fleste fusk-sager findes på det medicinske område, hvor der er stor konkurrence om penge og karriere. Men det vil AU-Health angribe offensivt ved at indføre en 'code of conduct':

”Ambitionen er offensivt, at vores procedure kan danne skole for andre og måske ligefrem inspirere til en national strategi”, siger dekanen uden direkte at kritisere det tunge organ UVVU, som i efteråret fandt Penkowa skyldig i fusk efter lange overvejelser, og som netop nu har klagen over ekspsykologiprofessor Helmuth Nyborg under overvejelse – på 16. måned.

For dekan Flyvbjerg er det mest centrale forebyggelse og italesættelse af en fælles høj standard: ”Det er tankevækkende og alarmerende, når en rundspørge blandt forskere på AU-Health viste, at 57 pct. var usikre på, hvem de skulle kontakte, hvis de fik mistanke om uredelighed hos en kollega (som i Penkowa-sagen). Ved indførelse af et code med standarder for ’ansvarlig forskningspraksis’ skal der ikke være tvivl om, hvad forskerne kan eller skal gøre. Vigtigst er ikke indførelse af kontrolmekanismer, men at klare standarder bidrager til en kulturændring – en opdragende kultur – hvor

AU-Health holdt i midten af april et symposium, hvor seks eksperter i forskningsfup optrådte

der er opmærksomhed om redelighed. Og indbygget heri skal selvfølgelig være regler for håndtering af ’whistleblowere’, der skal ikke indføres anonyme sladrehanke, men det skal være legitimt at betvivle kollegers data, hvis der er mistanke om uregelmæssigheder”.

Netop nu arbejder fakultetet – bl.a. ved hjælp af internationale eksperter – på at lave standarder og regler. Det er ikke tanken at indføre stikkerlinjer eller en forskerombudsmand, derimod arbejdes fra en ide om at oprette en rådgiverlinje, bestående af en ubureaukratisk gruppe, som skal holde sig orienteret om gældende standarder og retningslinjer og stå til rådighed for uafhængig og fortlørlig rådgivning af AU-forskere, som søger råd.

Internationalt: Problemet ties ihjel

AU-Health afholdt et inspirationssymposium d. 17. april med seks højt profilerede forskere, som har beskæftiget sig med plagiat og svindel. De gav alle udtryk for glæde over at være inviteret til en åben debat om temaet, som er tabu mange steder. De sensationelle sager i Tyskland, hvor politikere og ministre er afsløret i at have snydt sig til deres forskningstitler, er enkelt-sager, men skal ikke tages som udtryk for, at der er stor opmærksomhed

om fusk og snyd:

”Kun få steder findes en ’code of conduct’ med klare retningslinjer. Eksperterne var derfor kisteglade over invitationen til Aarhus. De fortalte nemlig, at på mange universiteter er ledelserne bange for at tage hul på problemet. Tankegangen er, at hvis det ikke italesættes, så er der ikke noget problem”, fortæller Allan Flyvbjerg.

Den amerikanske professor **Nicholas Steneck** forklarede, at universiteternes udfordring med fusk og fup er næsten umulig, fordi redelighed modarbejdes af stadigt voksende vækstkrav på publiceringer, produktivitet og bevillinger til den enkelte forsker, og fristelsen til at snyde kan være stor for nogle: Forskerne skal over-performe, og det bliver bare værre.

Den tyske professor **Brigitte Jockusch** fra den tyske ombudsmand fortalte, at andre systemer kan modarbejde opklaring af snyd: Det tyske akademiske system er så stift og hierarkisk, at forskere ikke tør agere ”whistleblowere” mod kolleger af frygt for, at det kan ramme dem selv på karrieren.

Tilbagebetaling: Minus på udlandsstuderende

En regning på 97,5 mio. kr. er dumpet ind hos landets universiteter. Regningen kommer, fordi universiteterne i 2012 optog for mange udenlandske udvekslingsstuderende, der læste et eller to semestre i Danmark. Baggrunden for kravet om tilbagebetaling er, at danske universiteter i 2012 modtog flere studerende fra udlandet, end de sendte den anden vej.

Kravet om tilbagebetaling vækker harme hos universiteterne, der kræver, at uddannelsesminister Morten Østergaard (R) ændrer på reglerne.

”Det er paradoksalt, at vi gerne vil markedsføre Danmark som et uddannelsesland, og når det så lykkes at få flere udenlandske studerende til Danmark, så tvinges vi til at skære ned på antallet af udvekslingsstuderende,» siger AU-vice-rectør Kristian Thorn (til Ritzau). AU skal betale 10 mio. kr.

Ministeriets regnestykke lyder, at der skal være balance mellem antallet af studerende, der modtages fra udlandet, og antallet af studerende, der sendes ud. Når der ikke er balance, udløser det krav om tilbagebetaling af midler.

Se sidste nyt på
forskerforum.dk

Cheflønslusk: ”Fratrædelsesgodtgørelse”

KU-rektors nye kontrakt: 1,7 mio. for 37 timers arbejdsuge

KUs rektor Ralf Hemmingsen blev genudpeget. Det udløser en ekstra bonus til ham, for i moderne chefkontrakter indgår en såkaldt ”fratrædelsesgodtgørelse, selv udløses selv om han blev genansat. Og den var også blevet udløst, hvis han ikke var genansat, for Hemmingsen har nemlig også en garanti for en tilbagegangsstilling som mediciner-professor.

Samlet vil Hemmingsen kunne hæve 1 mio. kr. for sine 12 år som professor, når han om 67-årig formentlig ikke bliver genudpeget. Men så har han tilmed tilbagegangsstillingen. stopper som rektor med ret til at gå tilbage til et job som professor, vil han få udbetalt en fratrædelsesgodtgørelse igen. Samlet vil Ralf Hemmingsen på denne måde sikre sig omkring 1 million kr.

Hemmingsen er dermed et godt eksempel på det nye ledelsessystems eksploderende cheflønninger, som FORSKERforum afslørede i efteråret 2010 (**Chefløns-statistik i nr. 238-239**). Samlet – inkl. fratrædelsesgodtgørelsen – ender han med at få næsten dobbelt så høj en løn som sin forgænger, Linda Nielsen. (Til sammenligning hæver statsministeren ca. 1,7 mio.).

Af Hemmingsens seneste kontrakt fremgår dog en nedsættelse af lønnen fra 2 mio. til 1,7 mio. årligt. Til gengæld står der i kontrakten, at den ugentlige arbejdstid kun skal være 37 timer (gennemsnitligt over året).

Ralf Hemmingsen udtalte til Politiken, at der ”intet usædvanligt er i aftalen”. Han ville dog ikke udtale sig om, hvorvidt det er rimeligt at få fratrædelsesgodtgørelse, når han fortsætter i jobbet. Bestyrelsesformand Nils Strandberg Pedersen udtalte, at udbetalingen er ”fuldstændig efter reglerne og retningslinjerne for alle ansættelser i åremålsstillinger i stat og kommuner”.

Dekaner og institutledere får fratrædelsesgodtgørelse

De gunstige vilkår for topchefer, der ansættes på åremål, er aftalt mellem de offentlige arbejdsgivere og fagforeningerne som DJØF og Lægeforeningen.

Chefernes ret til fratrædelsesgodtgørelse er skrevet ind i stort set alle de åremålsaftaler for chefer, som der de seneste otte år er blevet dobbelt så mange af i staten, og som også bruges af chefer i kommuner og regioner. I 2010 er der 1.235 chefer i staten er ansat på de dyre åremålsaftaler.

FORSKERforums cheflønstatistik 2010 afslørede, at ca. 2/3 af alle dekaner og institutledere også hæver en fratrædelsesgodtgørelse på typisk 100.000 kr., selv om de har kontrakter med tilbagegangsret til professorater eller lektorater. FORSKERforums aktindsigt afslørede også et wildwest, hvor der blev smurt tykt på nogle lønninger via godtgørelsen, og det er helt i strid med Rigsrevisionens max-loft.

Godtgørelse et skjult lønløft

Fratrædelsesgodtgørelser blev egentlig indført for at kompensere for usikkerhed i ansættelsen, når chefer blev ansat midlertidigt på åremål. Så fik de et åremålstillæg på typisk 25-30 procent af lønnen. Blev de i jobbet gennem alle årene, ville de få en fratrædelsesgodtgørelse til sidst.

Ordningen blev etableret i begyndelsen af 1990'erne hvor godt 100 chefer kom på ordningen. Men der gik inflation i ordningen, så den pludselig blev en bonus til alle. I 2005 var 669 chefer på åremålskontrakt, viser Personalestyrelsens database, som imidlertid senere blev neutraliseret.

Ordningens hensigt skred samtidig langsomt, så chefer gensidigt kunne give hinanden kontrakter, hvor fratrædelsesgodtgørelsen i praksis blev en fordækt måde at bevilge et lønløft, selv om chefen havde tilbagegangsstilling. Chefer kunne gå fra det ene ”åremålstillæg” til det næste.

Absurd nok var Finansministeriet i 2007 topscoreren med 85 pct. chefer på ordningen – selv om Finansministeriet egentlig skulle være dem, som kontrollerer anstændig brug af statens midler...

Erhvervstop: Uni-nørder fortrænger ingeniører - og dog

I de seneste årtier har regnedrenge med cand.merc.-uddannelse fra handelshøjskolerne arbejdet sig opad i direktørhierarkierne. Ifølge analyse fra Dansk Aktie Analyse af uddannelsesstype, universiteter og beskæftigelsesgrader, så trænger jurister, cand.scient.pol.er og civilingeniører trænger sig på.

Ifølge analysen findes der blandt adm. direktører i de 65 største danske virksomheder hele 18 cand.merc., 9 økonomer, 7 civilingeniører og fire jurister. De 18 kommer fra CBS, mens 9 rekrutteres fra hhv. KU og AU. (JP d. 23.april).

Men analysen viser stor konservatisme, for de tekniske civilingeniører står stærkt

og får et godt skudsmål af eksperter. Flere eksperter mener nemlig, at civilingeniørernes styrke er "faglig dybde og en pragmatisk tilgang til ledelsesopgaven, som gør dem til fremragende problemknusere og handlekraftige ledere". Ifølge forskningschef Jannik Schack Linnemand fra servicearbejdsgiverne i Dansk Erhverv skal de dog fortsat øve sig i at samarbejde med personer uden for deres egen tekniske verden, det kan være antropologer, designere og økonomer, som ikke kun arbejder med produkter, men med immaterielle processer, services og rådgivningsydelser. Og så skal civilingeniører blive bedre til at sætte sig i brugerens sted".

Forskningsstyrelsen en succes: Dansk forskning i top-5 ...

Forsknings- og Innovationsstyrelsen tager sin del af æren for, at danske forskere og universiteter klarer sig godt i den internationale konkurrence - selv om nogle nok vil påstå, at man pynter sig med lånte fjer, fordi hitlisteplaceringen næsten alene skyldes forskerne og kun i mindre grad Styrelsen! Ikke desto mindre låner Styrelsen fra den gode placering, idet man angiveligt med succes har "arbejdet for, at dansk forskning og innovation er i verdens Top5", fortæller Styrelsens netop udkomne årsrapport 2012, hvor Morten Østergaards ministerium har evalueret sin styrelse.

De pyntende fjer fremgår af årsrapportens opstilling af "målopfyldelsen" på Styrelsens resultatkontrakt. Og top-5-målsætningen er et "målepunkt" (delmål 5), som er målopfyldt: Blandt 38 lande var Danmark på 4.pladsen, når hitlisten opgøres om antallet af citationer pr. befolkningsstørrelse og pr. videnskabelig medarbejder, lyder evalueringen, som kan udløse bonus til Styrelsens chef, Hans Müller Pedersen.

Et andet og måske endnu mere arbitrært målepunkt er, at Styrelsen skal "sikre folkelig opbakning til forskning og innovation" (Delmål 3). Målt på afholdelse af enkeltarrangementer er der fire punkter, som er fuldt målopfyldt, mens der er to, som kun er delvis målopfyldt (nemlig vedr. regional forankring og uni'ers aktive forskningsformidling ved arrangementet Forsknings Døgn).

I den mere seriøse afdeling er det mest vigtigste målepunkt for forskere (brugere) reduktion af forskningsrådsansøgere administrative byrder. Her havde brugere tidligere efterlyst fællesopslag fra Det frie og Det Strategiske råd, og det har angiveligt været en succes. Et målepunkt om at besvare bevillingshaveres henvendelser inden 10 dage har imidlertid kun været en begrænset succes.

Der indgik ikke egentlige resultatmål for bedre betjening og simplere ansøgningsprocedurer for ansøgere hos forskningsrådene.

Efterlysning: Landsdommer

Manden er ukendt i offentligheden og det er ikke muligt at finde et portræt af ham, men han står med ansvaret for nutidens største skandale i forskerverdenen. Hans navn er landsdommer **Henrik Gunst Andersen**, og han er formand for Uredelighedsudvalget UVVU.

Det hæver han et årligt honorar på 133.000 kr. for og han har tilmed to årsværk i Forskningsstyrelsen til at arbejde for sig.

Sidste sensommer afleverede UVVU en afgørelse i Penkowa-sagen. Det var forventet, at der snarest herefter ville falde en afgørelse i Helmuth Nyborg-sagen. Men siden er intet sket. Senest lyder svaret på FORSKERforums anmodning om aktindsigt, at Forskningsstyrelsen "på ny kan bekræfte vi har noteret din anmodning om aktindsigt. UVVUs sagsbehandling pågår stadig. Der kan desværre fortsat ikke siges noget mere præcist om, hvornår afgørelsen vil foreligge" (Svar 19. april).

UVVUs sagsbehandling er hermed totalt nedsmeltet, idet den har taget mere end halvandet år. Der blev klaget over Nyborg i sept. 2011, men først i maj 2012 holdt fupudvalget sit første møde om sagen. Og nu er der gået et år siden det første møde.

Landsdommer Gunst Andersen har ansvaret for den særprægede sagsbehandling. Ud over den lange sagsbehandlingstid har Nyborg-sagen også afsløret, at UVVU havde skabt sine helt egne regler for, hvordan UVVU skulle sagsbehandle, herunder for offentlig indsigt. Det skaffede UVVU og Landsdommeren en påtale fra Ombudsmanden, med påbud om at få orden på udvalgets forvaltning.

Nyborg er indklaget for at have kopieret nogle politiserede og uvidenskabelige data, der er produceret som propagandamateriale for den højreorienterede Dan Danske Forening.

Tilsynsrapporter: DTU f

- uden kriterier og begrundelse. "En helhedsvurdering", forklarer Uni-styrelsen

DTU får uforklaret rosende særomtale i de 4 tilsynsrapporter for SDU, Aalborg, RUC og DTU, som Uni-styrelsen netop har offentliggjort.

Rapporterne er udformet efter samme skematik, og sammenfatningerne varierer kun lidt. Men i sammenfatningen betegnes DTU som "et meget velfungerende universitet", hvor de øvrige kun får karakteren "velfungerende". (Syddansk får dog også en ekstra positiv vauer som "velfungerende ... på mange lokaliteter").

DTUs bedre karakterer begrundes ikke. Og det er faktisk kun på parametrene *flere videnskabelige publikationer*, at DTU afviger positivt fra de øvrige uni'er (+7 pct.) samt på 96 pct. *forskerdækning* på undervisningen (men det fremgår ikke, at DTUs høje taksametre giver en enestående lav student/lærer-ratio).

Uni-Styrelsen:

"En tilkendegivelse af en helhedsvurdering"

DTUs bedre karakter fremstår som påfaldende, når embedsmandsrapporteringen ikke forklarer, hvorfor DTU får bedre karakterer end de andre. Det fremstår således som om, DTU er embedsmændenes dengse, som skal favoriseres.

Tilsynsrapporten fremlægger ikke kriterier for, hvorfor DTU er 'meget velfungerende'? – lyder spørgsmålet til Uni-styrelsen.

"Når DTU har fået vurderingen 'meget velfungerende', er det en tilkendegivelse med en helhedsvurdering. Det er indtrykket, at DTU er meget velfungerende og håndterer sine særlige udfordringer, fx med forskningsbaseret myndighedsbetjening og bygningsmasse m.m., på en hensigtsmæssig måde", svarer **kontorchef Birgit Kjølby**. "Formålet med rapporterne er dels at give et helhedsbillede, dels at tage en drøftelse af sektorens og det enkelte uni's udfordringer. Derfor er der tale om en helhedsvurdering, og derfor kan man ikke gøre det op som en facitliste, og dermed heller ikke som en egentlig karaktergivning".

Subjektiv embedsmandsvurdering?

Men er det sagligt, når der ikke klart fremgår kriterier og begrundelser for forskelsbedømmelsen? Tilbage står vel, at den positive DTU-tilkendegivelse må være baseret på

Ministeriets tilsynsrapporter siger ikke 'dur ikke', som prinsessen i Klods-Hans. De dømmer 'velfungerende' og 'meget velfungerende' ...

mere eller mindre subjektive vurderinger fra embedskorpset?

"Det er FORSKERforums udlægning. Tilsynsrapporterne er som sagt en helheds-tilkendegivelse af hele universitetet virke og særlige udfordringer. Og den sammenfattes altså for DTU som, at man er meget velfungerende – uden at dette er en sammenligning med de øvrige uni'er".

Men der er vel en vurdering indlagt i, at nogle er 'meget velfungerende', og andre kun er 'velfungerende'?

"Tilsynsrapporterne er som sagt en helhedsvurdering, men ikke en sammenligning eller facitliste"

Når der ikke fremgår klare kriterier for

tilsynsrapportens vurderinger, er denne så mere en forskningspolitisk tilkendegivelse end en kvalitativ analyse: DTU får ros, fordi DTU og ingeniørvidenskab er højprioriteret blandt embedsmænd og politikere?

"Nej, sådan er det ikke. Det er som sagt en helhedsvurdering og en tilkendegivelse af, at Styrelsen vurderer, at DTU er inde i en god udvikling, hvad angår sine strategiske udfordringer".

DTU underpræsterer på optag

Paradoksalt nok har DTU faktisk den eneste "meget kritisabelt"-påtegning af alle (om balance i udlandsudveksling af studerende, s. 70).

År særlig ministerieros

“Når DTU har fået vurderingen 'meget velfungerende', er det en tilkendegivelse med en helheds-vurdering. Det er indtrykket, at DTU er meget velfungerende og håndterer sine særlige udfordringer på en hensigtsmæssig måde.
Kontorchef Birgit Kjølby

På DTUs negativside fremgår i sammenligning med de andre, at studenteroptaget i perioden 2008-12 kun steg med 27 pct., mens det for uni'erne generelt steg med næsten det dobbelte (46 pct.), og på DTUs ingeniørkonkurrent Aalborg steg optaget tilmed med det firedobbelte (104 pct.). DTUs frafald på første år af ba-uddannelserne er på niveau med de øvrige uni'ers, mens både DTUs og Aalborgs uddannelser roses for kortere gennemførelsestider end de andre uni'er.

Er der ikke en voldsom diskrepans mellem regeringens høje prioritering af, at uni'erne skal optage mange unge, og så at DTU roses – selv om Aalborg faktisk er bedre end DTU på optaget?

”Den foretagne helhedsvurdering er altså sket på en række områder med fokus på hvilke udfordringer, det enkelte universitet står overfor, og en enkelt faktor kan altså ikke uddrages som facitliste. I vurderingen indgår også, hvordan man håndterer de faktiske udfordringer i strategier osv.”, svarer kontorchefen.

DTUs opsparing fredet?

DTU favoriseres også på anden vis. Mens det indskærpes for SDU og Aalborg, at man her skal bruge af sine trecifrede overskud (opsparing), så godkender Uni-styrelsen, at DTU får friere rammer uden regnskabsafklæggelse eller gennemskuelighed for opsparingen. Mens de øvrige uni'er opererer med særlige poster for driften (overskud og opsparing) er det ikke sådan på DTU, hvor overskud (årets opsparing) får lov at indgå i den store egenkapital (inkl. bygningssejle).

Har Styrelsen hermed fredet DTU fra det krav om forbrug af overskud, som de andre uni'er er pålagt?

”Der gælder de samme rammer om afrapportering for alle. Men det er da rigtigt, at DTU har særlig baggrund i bygningssejlet. Hvis du vil have nærmere forklaring på det,

kan den tekniske forklaring fås i Styrelsens økonomikontor. Det er en teknisk forklaring og ikke en politisk”.

DTU: Mange løstansatte post.doc'ere

Det påtales heller ikke, at DTU har en større andel løstansatte post.doc'ere end de øvrige uni'er?

”Det kan forklares med, at DTU har en relativt stor andel af forskning, som er eksternt finansieret, og det afspejler sig i stillingskategorierne. Til undervisning har man den faste stab. Til forskning på varierende eksterne bevillinger ansættes typisk post.doc'ere”, slutter kontorchef Kjølby.

De fire tilsynsrapporter er periodiske tjek af, om uni'erne lever op til deres udviklingskontrakter på især økonomi, personale, studieaktivitet m.m. Uni-ministeriet har tilsynspligt med universiteterne, og tilsynsrapporterne bruges som evaluerings- og styringsinstrumenter.

Den aktuelle rapport har valgt at se særligt på undervisningstimer (efter Rigsrevisionens kritik), på karriereveje og på digitalisering.

Rapporterne om KU, Aarhus og IT-uni og CBS kommer i slutningen af april.

Tilsynsrapport: Topkarakter til AU trods elendig apv

Som det andet universitet har Aarhus Universitet fået karakteren ”meget velfungerende” fra Uni-styrelsens embedsmænd. Det sker i en netop udgivet tilsynsrapport. Tidligere har DTU også fået denne hæder, mens Aalborg, SDU og RUC kun blev kaldt ”velfungerende”.

Men som med DTU er hædersomtalen af Aarhus ikke nærmere eller eksplicit begrundet. Men Uni-styrelsen har tidligere forklaret for FORSKERforum, at embedsmændene ikke gav DTU topkarakteren ”meget velfunderet” ud fra vurdering på konkrete kriterier, men ud fra en ”tilkendegivelse ud fra en helhedsvurdering”, så det samme gælder formentlig for AU. Men den rosede omtale har ikke saglig-objektiv begrundelse, idet AU på stort set alle parametre ligger omkring landsgennemsnittet: studenteroptag, studietid, frafald, beskæftigelsesgrad for kandidater, forskermobilitet m.m.

Embedsmandsopsamlingen er dog imponeret (”finder det positivt”) over AU-ledelsens strategier og planer på en række del-områder, fx at AU har ”betydelige ambitioner med forskning, myndighedsrådgivning og uddannelse på et højt, internationalt niveau”.

Formålet med tilsynsrapporterne er at vurdere performance ud fra universitetets udviklingskontrakter. AU-rapportens roser forekommer dog paradoksale, almindens AUs apv-rapport fra januar afslørede et elendigt arbejdsmiljø: 13-21 pct. af de ansatte oplever stærke stress-symptomer, hver tredje vip'er føler sig udkørt, mindre end hver femte tror på, at den drastiske strukturreform vil føre til banebrydende forskning eller vil højne undervisningens kvalitet osv.

Men Uni-styrelsen har målt sit tilsyn på andre kriterier end de ansattes arbejdsmiljø. Dels har embedsmændene stillet sig tilfredse med AU-ledelsens forklaring om, at ”den faglige udviklingsproces” nu er ”så langt fremskreden, at de største forandringer er gennemført, og universitetet er nu på vej ind i en konsolideringsfase” (cit. s.72). Og dels har udviklingskontrakten mellem Uni-ministeriet og AUs ledelse slet ingen successmål, som handler om personalets arbejdsmiljø – og som dermed skulle måles i tilstandsrapporten ...

jø

Ny offentlighedslov: Hæmmer aktindsigt i aktuel politik

Det bliver sværere at få indblik i embedsmændenes baggrundsarbejde og dermed i aktuelle politiske processer

Regeringen vil gøre det sværere at få indsigt i dokumenter, der udveksles internt i statsforvaltningen, og det vil også gå ud over forskere, der arbejder med at analysere og blotlægge politiske processer.

Sådan lyder vurderingen fra flere politologiske forskere.

Folketinget behandler netop nu regeringens og den tidligere VK-regerings forslag til en ny offentlighedslov, som blandt andet fastslår, hvilke statslige dokumenter og oplysninger, offentligheden skal have indsigt i. Men et voksende kor af kritikere mener, at der vil være tale om væsentlige stramninger, så det bliver meget sværere at kigge ministre og embedsmænd efter i kortene. Ministre og embedsmænd kan med loven i hånden forhindre ubekvem aktindsigt af hensyn til "beskyttelse af den politiske proces".

Det er især i journalistiske kredse, at harmen mod justitsminister Morten Bødskovs lovforslag har været udtalt, og vreden retter sig først og fremmest mod lovens §24 om, at dokumenter, der udveksles mellem ministerier eller mellem departementet og dets styrelser, kan undtages reglen om offentlighed, når de skal bruges til at rådgive ministeren. Dette er stramning og indskrænkning i forhold til de nuværende regler, hvor der som udgangspunkt er offentlighed omkring dokumenter, der udveksles mellem myndigheder.

Politolog: "En sort boks"

Kritikken fra journaliststanden bakkes op med eksempler på journalistiske afsløringer, der havde været umulige med strammingerne i det nye lovforslag. Eksempelvis har Justitsministeriet selv vurderet, at Ekstra Bladet med den nye lovtekst ikke ville kunne have afsløret, at beskæftigelsesminister Mette Frederiksen tilbageholdt tal over for Folketinget om, hvor mange der mister dagpengereetten i forbindelse med forkortelse af dagpengeperioden.

Men det er ikke kun journalister, der vil blive ramt af større lukkethed, siger **politologiprofessor Lotte Jensen**, leder af Institut for ledelse, politik og filosofi på CBS.

"Forskerne har de samme problemer som journalisterne, når de vil researche materialer og ikke kan få adgang til dem. Stramningen betyder, at beslutningsprocesser,

hvor materiale går frem og tilbage mellem forskellige instanser mange gange og rettes til i overensstemmelse med processen, magtforhold, tilfældigheder, budgetrestriktioner osv. vanskeligt kan kortlægges. Det er en integreret del af magtapparatet, som forbliver en sort boks," forklarer hun.

Stramningen i § 24 er også tidligere blevet kritiseret i et hørings svar til det lovforberedende arbejde under den tidligere regering. Blandt underskriverne her var lektor Tage Bildt og professor Tim Knudsen fra KU Statskundskab samt professor Henning Jørgensen fra AAU Statskundskab.

Indirekte effekt: Adfærdspåvirkning af embedsmændene

Flere påpeger dog over for FORSKERforum, at problemet med strammere adgang til aktindsigt vil opleves mindre udtalt for forskere end for journalister. Dels har den politologiske forskning ofte et mere overordnet fokus og går ikke så meget ned i enkeltsager. Dels skaffer forskere ofte deres data på anden vis end ved at begære aktindsigt, eksempelvis ved interviews.

Lektor Heidi Houlberg Salomonsen fra AAU Statskundskab har forsket i embedsmænds rådgivning af ministre, og hun bygger primært sin forskning på kvalitative interviews med embedsmænd, som hun som regel oplever stor åbenhed hos.

Umiddelbart skulle den nye offentlighedslov altså ikke kunne påvirke hendes forskningsmuligheder. Men hun ser alligevel med en vis bekymring på ændringerne. Hendes vurdering er nemlig, at en større formel lukkethed kan have en indirekte effekt på embedsmændene.

"Man kan forestille sig, at der vil være en slags spillover-effekt. Hvis embedsmanden ved, at jeg ville kunne få oplysningen ved at søge aktindsigt, kan han lige så godt svare. Men hvis han omvendt ved, at datakilden er lukket ned, så kunne det medføre en større lukkethed," siger Salomonsen.

Lovforslaget er i skrivende stund under behandling i retsudvalget, som så skal afgive en betænkning 16. maj. Herefter vil lovforslaget kunne gå i anden behandling.

Sektorforskning

- kan blive konsekvensen af ny offentlighedslov

Med lovforslag 144 om ny offentlighedslov, som netop nu behandles i Folketinget, vil ministre kunne hemmeligholde den faglige videnskabelige rådgivning, som de og deres embedsmænd modtager fra statslige forskningsinstitutioner og fra 'sektorforskningen' på universiteterne. Embedsmændene vil kunne rekvirere data men vil derefter kunne hemmeligholde, hvordan den anvendes politisk. Lovforslaget udvider nemlig grænserne for ministerrådgivning, så styrelsen kan hemmeligholde, hvordan data bruges eller misbruges.

"Den nye offentlighedslov kan føre til manipulationer, faktafordrejninger og fortællelser i højere grad end tidligere. Muligheden for, at forskere og offentligheden får indsigt i, hvordan forskningsdata udlægges og bruges, kan misbruges. Det er uholdbart og udemokratisk, for det åbner ukontrollerbare muligheder for politiseret faktafordrejning og dermed magtmisbrug", advarer **Jens Morten Hansen**, som er tidligere chef i GEUS, men også eks-direktør for Forskningsstyrelsen (1998-2006), som bliver en af de myndigheder, der i fremtiden omfattes af fortrolighed om "ministerrådgivning".

Fortællelser af ubekvemme data

Med den nugældende offentlighedslov vil en aktindsigt kunne afsløre, om den faglige rådgivning er videregivet loyalt, men det vil regeringen (S-SF-Rad.), Venstre og Konservative lukke med den kontroversielle lov. Især Enhedslisten protesterer voldsomt, men også Dansk Folkeparti og Ny Alliance er imod, at regeringer og ministre kan mørkelægge sager og forløb.

"Ifølge 'sektorforsknings-loven' skal al myndighedsrådgivning i dag være offentlig tilgængelig, med få udtrykkelige undtagelser

§24: Udvidelse af ministerfortrolighedens gyldighedsområde

Kritikken af den nye offentlighedslov gælder især paragraf 24, der mørklægger korrespondance mellem et ministerium og andre ministerier og mellem et ministerium og en styrelse, når en minister har eller vil få behov for rådgivning.

g udsat for faktafordrejninger

v, advarer eks-forskningsdirektør fra sektorforskningen og Forskningsstyrelsen

(fx om olieeftersforskning af hensyn til erhvervs konkurrence). Men den rets- og oplysningssikkerhed, der ligger i den nuværende åbenhed og aktindsigt, vil i betydeligt omfang forsvinde med den nye lov, og det får betydning i politisk kontroversielle sager. Hvis en statslig rådgiver i form af en sektorforsker eller et universitet vil kontrollere, om ministeriet har misforstået, udeladt eller fordrejet rådgivningen, så kan ministeriet afvise aktindsigt i, hvordan 'rådgivningsdata' er brugt", forklarer eks-sektorforskeren.

“

Vi forskere lever af vores faglige saglighed, og vi har brug for at vide, at vores data citeres og bruges korrekt. Det kan vi ikke vide i fremtiden, hvor der kan gå fortrolighed i brugen af vores data.

Jens Morten Hansen

Uafklarede retskonsekvenser

Jens Morten Hansen siger, at 'sektorforskningsaspektet' er et uafklaret hul i lovforslaget. Lov-bemærkningerne omtaler ikke de mulige rets-konsekvenser på relationer mellem ministerier/styrelser og 'sektorforskningen'.

"Loven og ministerie-systemet opfatter os nærmest som styrelser, men 'sektorforskningen' er altså selvstændige og uafhængige forskningssteder under egen lovgivning", siger eks-styrelseschefen.

"Justitsminister Morten Bødskov (S) har bagatelliseret bekymringen for hemmeligholdelse af 'myndighedsrådgivningens' data med henvisning til, at der jo er tale om 'afsluttet rådgivning', så aktindsigt ikke betyder noget, for viden er givet videre i en færdig form til styrelser eller ministerier. Men det er bare en afledningsfinte, for ministeren er tydeligvis uvidende om praksis. Sektorforskningen og universiteterne rådgiver nemlig i en løbende proces, fra dag til dag, hvilket gør indsigt i data-brug endnu mere vigtig..."

Selvicensur

"Det er ikke forskeres opgave at politisere. Men vi forskere lever af vores faglige saglighed, og vi har brug for at vide, at vores data citeres og bruges korrekt. Det kan vi ikke vide i fremtiden, hvor der kan gå fortrolighed i brugen af vores data – uden at vi kan korrigere fejludlægninger eller fortielser af ubekvemme data".

Den udvidede ministerfortrolighed vil lægge et indirekte pres på forskere og institutioner, som bidrager med rådgivning. Og det vil uvægerligt føre til indskrænkninger – selvcensur – af den videnskabelige frihed:

"Med den nye lovs og udvidede ministerfortrolighed vil myndigheder effektivt kunne lukke munden på de statslige videnskabelige rådgivere. Forskere vil tænke sig om to gange, før de offentligt betvivler ministeriers udlægning, for forskerne og deres institutioner risikerer jo at blive beskyldt for at være illoyale og dermed risikere sanktioner af forskellig art, fx når der skal laves nye kontrakter om 'myndighedsbetjening' ...", mener Jens Morten Hansen.

Hovedproblemet: Den politiske brug af faglige data

Faglig rådgivningen fra sektorforskningen o.a. er central for regeringer, ministerier, styrelser, landets ledelse på mange politik-områder, fx på sundheds-, social-, uddannelses-, miljø-, klima-, natur-, energi-, råstof-, trafik- og landbrugspolitikken.

Sektorforskningen bliver ofte beskyldt for at levere "bestillingsforskning" – resultater som passer ministerier eller styrelser – men det afviser Jens Morten Hansen har været og er et stort problem. Han siger derimod, at manipulationen foregår på et andet niveau. Der er talrige kendte eksempler på, at ministre, departementer og styrelser har misforstået, udeladt eller fordrejet den faglige rådgivning, som de har fået, når de videregiver oplysningerne til f. eks. en kreds af forligspartier eller offentligheden. Og det problem bliver bare større med den nye lov, hvor ingen kan kontrollere, hvad data bliver brugt til.

Selv var han i 1980'erne og 1990'erne med til at rådgive energi-, råstof- og miljømyndighederne om olieeftersforskning i Nordsøen, deponering af atomaffald, de store brobyggerier, nitratforurening og pesticider i grundvandet.

"Vi rådgav bl.a. Miljøstyrelsen og departementet efter bedste evne, men det blev jævnlige fremstillet på en væsentligt anderledes måde, end vi havde sagt det, og mange ikke ubetydelige korrektioner måtte gennemføres, fordi vi fik oplysninger fra journalister og privatpersoner, der havde fået aktindsigt", slutter Jens Morten Hansen.

Helge Sander gjorde vennetjeneste for Milena Penkowa. Til gengæld pakkede hun gaver op, da Sander fyldte 60 i 2010.

Hemmeligtstemplet: Ingen aktindsigt i Sanders magtfordrejning 2009

På uni-området findes der en nyere sag, som aldrig ville være kommet frem, hvis den nye offentlighedslov var gældende dengang:

I 2009 plantede videnskabsminister Helge Sander 30 anonyme spørgsmål – som formentlig kom fra Milena Penkowa – hos sin departementschef. For Penkowa var det et hævn tog mod forskningsrådene; og ud over at det var en vennetjeneste, så misbrugte Sander spørgsmålene i lovgivningsprocessen til at mistænkeliggøre forskningsrådene. Sander nedbrød den offentlige administrations skel mellem forvaltning og politik, og departementschef Uffe Toudal gav ham lov til det. Det var magtfordrejning, for hverken embedsmænd eller ministre må ifølge forvaltningsloven plante dokumenter som anonyme, hvis de faktisk kender afsenderen. Det er at fortie tjenstlige oplysninger i embedsførelsen.

Oplysningerne om, at Sander havde plantet de 30 anonyme spørgsmål, kom frem i foråret 2011 via aktindsigt i Forskningsstyrelsens forvaltning af Penkowsagen (se FORSKERforum 242 – marts 2011). Men med den nye offentlighedslov kan en minister og departementschefen afvise aktindsigt i den type ministerrelaterede sager.

jø

AU: DPU med værste stress

Årsag: Dysfunktionel administration, underbemanning og stort undervisningspres, mener uddannelsesleder.

AUs apv-undersøgelse var grim læsning for Aarhus' chefgang. Den store strukturreform har ført til alarmerende arbejdsmiljø og – belastning. Værst blandt fakulteterne var Arts (gl. humaniora), og allerværst ser det ud på DPU. Her føler 48 pct. af vipørne sig udkørte, 52 pct. føler sig tappet for energi, så det går ud over privatlivet, og 28 pct. oplever, at arbejdet giver stærke stress-symptomer.

Den alarmerende apv har måske medvirket til, at dekanen har udløst en pulje på hele 11 adjunkt/lektor-stillinger med stillingsopslag kort tid efter d. 18. april. Det sker efter, at dekanen i over et halvt år har tygget på en bemandsingsoversigt, som eks-studielederen på DPU havde lavet, og som viste et stort bemandsningsunderskud.

Gode grunde til piveri

Studienævnsformanden er glad for, at der endelig gøres noget ved underskuddet. For ham er apv-rapporten det afgørende bevis på problemer i arbejdsbelastningen og -miljøet:

”I mine øjne er der tre årsager til problemerne: Dels at den reformerede administration opleves som stærkt dysfunktionel, som man skal kæmpe imod og ikke med. Dels at arbejdsbyrden især på undervisningen er alt for stor, hvilket skyldes simpel underbemanning i årevis. Og dels at DPUs medarbejdere er enormt reformtrætte efter først at være udsat for eks-dekan Lars Qvortrups ændringer og derefter den drastiske strukturreform på AU ...”, forklarer **Henrik Vase Frandsen**, formand for DPU's centrale studienævn og uddannelsesleder for pædagogisk filosofi.

”Apv-rapporten fortæller, at alt for mange oplever arbejdet som meget belastende. Man kan undre sig over, at der ikke er flere, som går ned. Mange af mine egne folk og kolleger er da også gjort af et særligt stof, siden de kan klare det. Men alle har en grænse”.

Vi skal beskytte vores børn

”Blandt Arts-uddannelsesledere er der en grundlæggende oplevelse af, at vi skal 'beskytte vores børn' mod en organisation, som er uhensigtsmæssig og dysfunktionel. Min overordnede mistanke hvad angår stressårsager er, at de ansatte oplever, at de skal kæmpe imod og ikke med organisationen. Den støtter ikke”, forklarer uddannelseslederen.

”Det er en fuldstændig misforståelse, når tapørne nu er placeret i administrationscentre – og ikke på institutterne – for det betyder at

der arbejdes med to rationaler, som kæmper mod hinanden. Sekretærsøjlen er tilmed overbelastet (bevist af tapørnes apv). Opgaver skubbes frem og tilbage. Der er uklare kasketter. Så får vi at vide, at der vil ske 'justeringer', men erfaringen er indtil videre, at disse justeringer betyder, at der er administrative opgaver, som vi faglige vipøre må tage os af.

“ I matrix-organisationen har funktionerne groft sagt fået hver deres streng og hver deres administrative logik, og det opleves som dysfunktionelt og kulturfremmet
Henrik Vase Frandsen

Problem: Matrix-organisation

Aarhus' strukturreform er sket ud fra en matrix-tænkning, hvor organisationen ikke er lagt an på en enhedstænkning, men med flerdobbelt syn, hvor hver opgave får sin egen streng. Hver funktion samles så i bestemte enheder, som kan støtte organisationen på tværs. Men det er meget problematisk i uni-sammenhænge:

”Som vipør er idealet, at dine funktioner som forsker/underviser/formidler/administrator hænger sammen indholdsmæssigt og organisatorisk, med undervisningen og forskningen som det centrale. Dertil kommer andre funktioner som ph.d.-uddannelse. Men i matrix-organisationen har funktionerne groft sagt fået hver deres streng og hver deres administrative logik, og det opleves som dysfunktionelt og kulturfremmet”.

De ansatte oplever strukturreformen – især fjernelsen af HK-funktioner fra det nære miljø – som teknokratiske foranstaltninger påtvunget ovenfra:

”Ingen nede på gulvet har ønsket dette. Reaktionen fra universitetsledelsen er dog ikke at ryste på hånden og overveje, om organisationsmodellen simpelthen er uegnet. Svaret er derimod, at ledelsen må gøres 'tydeligere', eller at der må 'justeres' på designet. Men jeg og mange andre tror ikke på matrix-modellen. Den er måske 'fleksibel' set oppefra, men set indefra giver den alt for meget flimmet og dobbeltarbejde; vi skal relatere os til og referere til alt for mange instanser, som er langt borte fra vores grundproduktion: Uddannelse og forskning”.

Mellemledere har ingen magt

Dekan Mette Thunø har fortolket den alarmerende apv som, at det nære ledelsesniveau

ikke står klart nok for medarbejderne, så det må klargøres.

Vase Frandsen: ”Jeg mener, at man skal (gen-) indføre et begreb om faglige afdelinger og afdelingsledere. Institutledere med personaleansvar for 200-300 ansatte kan simpelthen ikke lade sig gøre, og det bliver ekstra umuligt, når institutlederen ikke har den administrative support i sin egen stald, men skal forhandle med en anden 'søjle'. Han fortsætter:

”Når der henvises til, at mellemledere får delegeret ansvar og kompetencer, er det heller ikke virkeligheden. For strukturen betyder, at 'mellemledere tæt på produktionen' ingen reel magt har. Vi forvalter efter direktiver ovenfra og det muliges kunst nedefra. Og fordi uddannelseslederne står for den kollegiale kontakt og ved, hvad der foregår, bliver de hurtigt repræsentanten for de menige, som skal artikulere det mulige for institutlederen på den faglige og for studiechefen på den administrative side. Det er her, vi kommer ind som 'beskyttere'...”

Undervisningsbelastning og underbemanning

En stærkt medvirkende årsag til arbejdsmiljøproblemerne på DPU er en alt for stor undervisningsbelastning for mange, hvilket skyldes underbemanning i årevis.

Eks-studielederen, som i dag er rektor på Det Fri Gymnasium, lavede for et halvt år siden en bemandsingsoversigt, som viste, at DPU manglede syv fuldtidsundervisere og 13 faste lærere (med både undervisning og forskning).

”Notatet dokumenterede et stort og langvarigt bemandsningsunderskud, hvor mange kolleger underviser for meget, og hvor konsekvensen er individuel stress, at de dequalificeres, fordi de ikke får tid til at forske, at de underviser på rygmarven, fordi de ikke har tid til at forny sig osv.”, siger uddannelseslederen.

”Det rigtigt alarmerende i notatet var konsekvenserne af underbemandingen, nemlig at 33-43 pct. af undervisningen bliver gennemført af deltidslærere. Det kan måske forsvares i 10-20 pct.s omfang, fordi man kan indhente lærerkræfter med vigtige eksterne kompetencer. Men det er ikke holdbart, når der skal leveres 'forskningsbaseret' undervisning, for den skal leveres af fast-lærere”.

AUs apv-analyse har atypisk design

Strid om apv-design: Aalborg-forsker kalder fokus på trivsel frem for stress for usædvanlig.

Aarhus-bagmand svarer, at det er et helt bevidst valg

”Som ekspert i psykisk arbejdsmiljø synes jeg, at det er en problematisk mangel, at et så højt stress-niveau ikke er fremhævet, og at stress-årsagerne ikke er analyseret mere tilbundsående, når problemet tilsyneladende er så alarmerende”.

Arbejdsmiljøforskeren **Aalborg-lector Ole Henning Sørensen** har en fortid som seniorforsker på det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø og har erfaring med psykisk arbejdsmiljø og apv-undersøgelser. Han undrer sig over AUs apv-design og afrapportering, som afviger fra, hvad undersøgelser normalt ville gøre. Apv'en blev offentliggjort i slutningen af februar med alarmerende data om vipernes vurdering af arbejdsmiljøet. Men designet er atypisk, siger arbejdsmiljøforskeren.

“

Apv'en har groft sagt fokus på, hvordan der opstår trivsel, ikke på hvad der i arbejdet fremkalder psykiske arbejdsmiljøproblemer.

Ole Henning Sørensen

”Apv'en har groft sagt fokus på, hvordan der opstår trivsel, ikke på hvad der i arbejdet fremkalder psykiske arbejdsmiljøproblemer. Ikke at den tilgang er forkert, for analyser kan laves på mange måder, hvis præmisserne lægges klart frem. Men typisk ville apv'er rapportere arbejdsvilkårenes EFFEKT positivt på trivslen og negativt på stress. Men i denne apv vælger man primært at sætte fokus på trivsel. Man har groft sagt undersøgt, hvad der giver trivsel, mens man kun i en del-analyse undersøger, hvad der fx fremkalder stress, udkørthed, depression, ensomhed osv.”

Usædvanlig analysemetode: Fokus på trivsel

Folks stressreaktion, depression, udkørthed, koncentrationsbesvær o.lign. anses normalt i arbejdsmiljø-analyser som afhængige variable, dvs. en positiv/negativ konsekvens af de uafhængige variable i arbejdsmiljøet, fx arbejdsbelastning, struktur eller ledelsesforhold. Men i AUs apv opfattes stress-faktoren som en del af målet for arbejdsbelastningen, dvs. som en uafhængig variabel, der måler et af arbejdsforholdene, og ikke som et mål for medarbejdernes velbefindende og helbred. Dette er atypisk og usædvanligt.

”Normalt i analyser om det psyko-sociale arbejdsmiljø ville stress og trivsel indgå på lige fod i analyserne som konsekvenser (udfaldsparametre) af arbejdsforholdene (uafhængige variable) – dvs. man undersøger, hvad hovedårsagerne er til både trivsel (positivt) og stress (risiko). Men i apv'ens hovedanalyse har man kun fokus på, hvad der giver mere eller mindre trivsel, og ikke på risikoanalysen (stress)”, siger Aalborg-arbejdsmiljøforskeren.

AUs analysegruppe: Forfejlet kritik

Det er en intern enhed på AU, som har udarbejdet koncept og rapporter. **Centerleder Torben K. Jensen** har været leder af analysegruppen bag apv'en, og han svarer på kritikken:

”Det er rigtigt, at design og afrapportering er atypisk. Men det var et helt bevidst valg, som blev foretaget i 2007, og som går igen nu i 2013. Styrken ved at fokusere på trivsel er, at det identificeres, hvad der bærer og underminerer trivsel. Der er ikke bare fokus på, hvad der gør os svage, men også på hvad der gør os stærke i arbejdsmiljøet! Derfor har AU fået et meget bedre redskab til at arbejde med forebyggende sundhedsfremme”, forklarer han. ”Når det så påstås, at den tilgang nedtoner, hvad der fremkalder stress, er det sludder. Jeg kan helt afvise kritikken. Det kan man overbevise sig om ved at se på designet og konceptet (rapport nr.8). Ud fra kritikerens kommentarer mangler han at sætte sig ind i forudsætningerne”, siger han.

”Kritikken er helt forfejlet, for AUs er enestående og langt mere dybtgående end andre universiteters, som måler på parametre, som er for løse. Aarhus' spørger og måler langt mere præcis, fx når der spørges specifikt og gradueret til 'stærke stresssymptomer'. Og det gør den langt mere brugbar som redskab til at forbedre arbejdsmiljøet”, siger han og tilføjer: ”Og det enestående design – som kunne inspirere andre – burde FORSKERforum fokusere på i stedet for den negative vinkling ...”

Forsker: Aldrig set så meget stress ...

Rapporten sammenligner tilstanden på tværs af universitetet, men ikke med andre arbejdspladser. Det fremgår således ikke, at AUs stress-niveau er væsentligt over gennemsnittet i danske organisationer. Og de værste stress-tal (i delrapport 6) er hele tre gange så høje som de gennemsnitlige niveauer i Danmark:

”Tre gange landsgennemsnittet er alvorligt”, siger arbejdsmiljøforskeren. ”Det kan undre, at rapporten ikke sammenligner fx med landsgennemsnittet. Hvad det skyldes, kan jeg ikke vide. Men jeg har ikke set arbejdspladser med så højt stressniveau. Jeg kender to industrivirksomheder, hvor det nærmede sig. Her var der en lang problematisk forhistorie med økonomisk krise, stadige omstillinger, ikke fungerende ledelse samt store konflikter mellem ledelse og ansatte.”

“

Styrken ved at fokusere på trivsel er, at det identificeres, hvad der bærer og underminerer trivsel. Der er ikke bare fokus på, hvad der gør os svage, men også på hvad der gør os stærke

Torben K. Jensen, AU

Fra Aarhus-analysegruppen lyder svaret: ”Nej, jeg har ikke set så meget stress andre steder, af den simple grund, at apv'er andre steder ikke interesserer os. Det giver ingen mening at sammenligne ud af huset, fx med hjemmeplejen i Hammel. Derfor er der ikke sammenlignet med landsgennemsnittet. Og det er ikke en afdramatisering, for af rapporteringen fremgår helt åbent og klart alarmerende stress-data på AU. Det fremstår skarpt nok i sig selv, og det vil man kunne se i de kommende handleplaner”, svarer Torben K. Jensen.

”Der er ingen, som prøver at nedtone problemer. Tværtimod indgår åbenhed som en del af det enestående koncept, at alle kan rekvirere særkørsler på data på institutniveau m.m., og dem er der leveret 90 af. Der er altså lokale analysemuligheder i detaljen”.

jø

Forskningsrådsansøgning: Drop na

- for rådene gennemskuer, om det er facade, siger den nye formand for rådene. INTERVIEW

Er det genvejen til penge i forskningsrådene, hvis man har gode forbindelser og netværk?

”Det er ingen garanti for at få bevilling, at man er professor eller lektor! Men det er selvfølgelig en fordel at komme med et netværk og et vægtigt forskerhold, når man søger, så man viser forankring i miljøet. Men titler betyder ikke noget i sig selv”, siger politologiprofessor **Peter Munk Christiansen**, nytiltrådt formand for DFF (De Frie Forskningsråd), som er paraplyen for de fire forskningsråd.

”Det er altså heller ikke nok at blive protegeret af en professor. Men hvis en post.doc'er har et stærkt nationalt og internationalt netværk, har gode projekter og referencer bag sig, så tæller det selvfølgelig ovenpå en god ansøgning. Men drop namedropping; medlemmer af rådene kan rutineret gennemskue, om det er facade eller et rigtigt netværk ...”

Afslag: Spild af forskerressourcer?

FORSKERundersøgelsen-2012 viste, at professorer, lektorer, adjunkter og post.doc'ere bruger næsten en tiendedel af deres arbejdstid på ansøgninger. Det er 150 timer eller fire uger årligt.

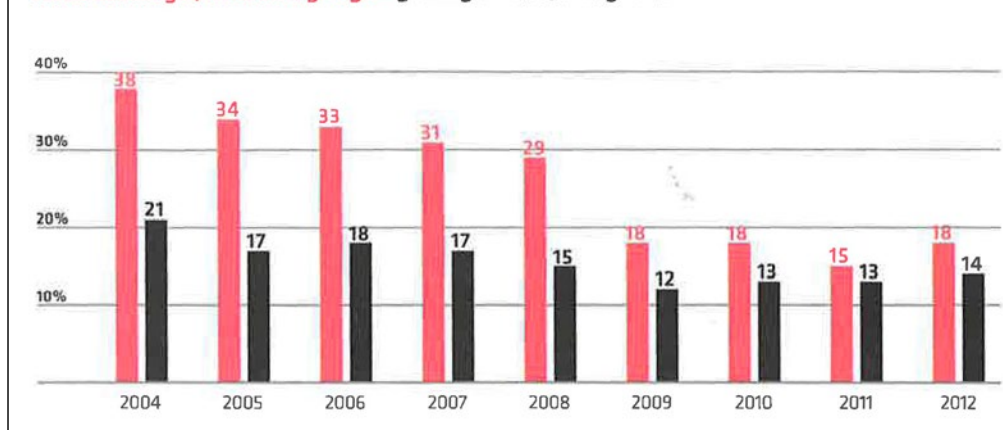
Noget af ansøgningstiden bruges på DFF, men med en succesrate på mindre end 1 ud af 5 (18 pct.) må mange ansøgninger være spild af tid?

”DFF er klart en butik med flest skuffede kunder. Der er da også høj kvalitet nok i ansøgningsbunden til, at rådene kunne uddele dobbelt så mange penge, men det har politikerne bare ikke afsat”, forklarer han. ”Positivt set er formulering af en ansøgning jo en udmærket anledning til at søge ind i kernen på ens forskningstema. Men klart, at med så mange afslag er der en vis form for spild, hvis en ansøger aldrig får bevilling, eller hvis formuleringer af forskningsspørgsmål ikke anvendes i ens videre arbejde. Nogle genansøger med en skærpet projektbeskrivelse og får faktisk penge senere. Og nogle får penge fra andre kilder”.

Er der ansøgere, som formanden vil fraråde at bruge tid på at søge?

”Dem, der ikke bruger tiden på at lave en gennearbejdet ansøgning, hvor de tre facetter forskningstema, teori og metode/design er klart beskrevet, og hvor der anvises en sandsynlighed for, at projektet kan realiseres. Nogle ansøgere falder på, at skarpheden i en

Gennemsnitlige succesrater i Det Frie Forskningsråd, 2004-2012 (%).
Antal bevillinger/antal ansøgninger og bevilget beløb/ansøgt beløb.

af facetterne ikke er god nok”, svarer DFF-formanden, som tilføjer, at der er forskel på vægtningen af de tre facetter, hvor det er helt klart, at i det samfundsvidenskabelige råd DFF, hvor han selv har været formand, er der større vægt på teorifacettet end i medicin, hvor empiri-facettet har stor vægt, nemlig hvordan ansøgeren vil indhente data.

DFF som forskernes rare rige onkel

For mange forskere er forskningsrådene den eneste mulighed for at finansiere ambitiøs forskning, såvel for fastansatte som forskere uden fast stilling.

Er forskningsrådene den rare rige onkel med en ekstra kasse penge for såvel forskerne som uni-institutter?

”Rådernes rolle er helt klart at give forskerne en mulighed for at realisere små og store projekter, som de har svært ved at finansiere på anden måde. Det er også muligheden for at realisere fri forskning på et højt niveau, som ligger uden for politiske satsningsfelter. Rådernes vigtige rolle afspejles i ansøgningspresset. Da der var opbremsning i basisbevillingerne til uni' omkring 2008, eller når rektorer 'beskatter' institutter for at opbygge særpuljer, så vokser ansøgningspresset”, siger DDF-formanden.

”Men DDFs helt særlige rolle har været og er at holde karrieren i gang på de yngre forskere. Fra 2001-12 finansierede rådene 2300 post.doc.-stipendier. Og i et relativt indtørret marked var det en vigtig opgave, for i økonomisk krise fyrer institutterne ikke professorer og lektorer – de sparer på post.

doc'ere og ph.d'ere. Så rådene har været med til at holde på mange, som er de upcoming i den nære fremtid, men som ellers ville have søgt andre veje”.

Succesrate: Mindre end hver femte ansøger

Finanslovsbevillingerne er faldet relativt i de seneste ti år, og succesraten har også været faldende. Succesraten er på 14 pct. (målt på det ansøgte beløb) og 18 pct. eller mindre end hver femte ansøger (målt på imødekomne ansøgere).

Succesraterne varierer mellem rådene med 13-18 pct. Lavest er den på humaniora (Kultur og Kommunikation) og teknik (Teknologi og Produktion) og højest på samfundsvidenskab (Samfund og Erhverv), målt på det bevilget beløb.

“

Det er ingen garanti for at få bevilling, at man er professor eller lektor! Men det er selvfølgelig en fordel at komme med et netværk og et vægtigt forskerhold ...

DDF-formand
Peter Munk Christiansen

IT-uni: 'En særlig national opgave

Som eneste uni' undgik man den store fusionsbølge 2007, som ellers ramte Landbohøjskolen og DPU

"Den lave succesrate er en stor udfordring i DFF. Vi har her nået en smertegrænse, som vi skal undgå at komme ned under, hvis de dygtigste forskere også i fremtiden skal føle, at det er værd at søge. Det er umuligt at sige, hvad der er en ideel succesrate, men fakta er, at der er rigtig mange gode ansøgninger, som ikke får bevillinger i dag".

Konkurrencen skærpes hele tiden i forskersamfundet: "Det afspejler sig også i, at ansøgningerne er blevet bedre over årene. Folk bruger længere tid på at formulere projekter. Især på post.doc.-området er kvaliteten gået op. Forskningstemaer skærpes og design bliver bedre. Forklaringen er, at det er post.doc.ernes brød de næste 2-3 år, og de ved, at de kun har få forsøg eller må finde på noget andet at lave, fx i den private sektor".

Formål: Grundforskning eller direkte anvendelsesorientering?

Der findes en arbejdsdeling mellem de strategiske forskningsråd og de frie råd. Men hvordan skal bevillingsfordelingen mellem grundforskning/anvendt forskning være i DFF?

"Der findes ingen puljefordeling mellem områderne. Det er ikke sådan, at når der gives en grundforsknings-bevilling, så udløses der en bevilling til noget nyttepræget. Kerneopgaven er at udvælge og uddele midler til de bedste forskerinitierede projekter i fri konkurrence til gavn for både universiteterne og de private forskningsmiljøer. Men der er dog en snert af krav om anvendelsesaspekt i det tekniske råd (Teknologi og Produktion), hvor dette aspekt indgår som krav i ansøgningen, uden at det dog slækker den videnskabelige højde".

jø

Verdens mindste universitet. Danmarks hemmelige uni'...

IT-Universitetet har i tidens løb fået hæftet et par spydige karakteristikker på sig. Og de har da også et gran af sandhed over, for det er bestemt ikke en selvfølgelighed, at det eksisterer i dag som en selvstændig institution. I 2006-07, da fusionsbølgen slog ind over de danske universiteter, kiggede beslutningstagerne naturligt nok på ITU. En fusion med KU-datalogi eller måske et søsterinstitut på DTU virkede som et oplagt scenarie. Og i 2009 kom en evalueringsrapport, der direkte anbefalede en fusion, bl.a. fordi stedet har for lille "selvstændig masse". Denne gang blev der spekuleret i AAU som fusionspart.

Men ITU vægrede igen for sig, og planerne blev lagt i skuffen. Det er uklart, om overlevelsen skyldtes, at IT-uni' var regeringens særlige uni-barn med særlige betingelser – skabt under IT-boblen – og at man ikke ville aflive sit eget barn. På IT-Uni' selv er forklaringen, at man var gode til at forklare værdien af et selvstændigt universitet, som skal have særlige betingelser.

"IT-uni' blev ikke fusioneret i 2006 for analysen var den samme, som den er i dag: Vi har en national opgave at opfylde. Man kan sammenligne det lidt med den industrielle revolution, hvor man skabte det senere DTU, fordi der var et særligt behov," siger **rektor Mads Tofte** og nævner IT-branchens kraftige støtte til ITU som en vigtig faktor for, at universitetet stadig er selvstændigt i dag.

I dag er fusionspresset på ITU lettet ganske betydeligt.

"Jeg oplever, at der er fuldstændig ro på det område. Men vi oplever da stadig folk, der mener, det ikke kan passe med et universitet, der kun udgør 1 procent af sektoren."

Skarp kritik i Uni-evalueringen 2009

2009 måtte IT-Universitetet stå model til en skarp kritik i rapporten 'Universitetsevalueringen 2009' (udarbejdet af internationalt

panel). Panelet anbefalede direkte, at ITU blev lagt sammen med et andet universitet. Ifølge panelet var der i 2009 problemer i forhold til følgende områder:

- Hjemtagning af EU-midler: IT-Universitetet har endnu ikke tiltrukket EUMidler under FP7-Cooperation.
- Ph.d.-uddannelse: IT-Universitetet har svært ved at sikre kritisk masse med hensyn til akademisk personale, der skal udgøre kernen af ph.d.uddannelsesforløb_
- Uddannelse: IT-Universitetets uddannelser er sårbare, både på grund af det relativt lave antal studerende, men især på grund af det lave antal VIP'er, der skal understøtte og dermed sikre den nødvendige forskningsbaseret af uddannelserne.
- Vidensspredning og samarbejde med erhvervslivet: IT-Universitetets aktiviteter, herunder kommercialisering af universitetets forskningsresultater, lever (ifølge panelet) ikke op til erhvervets forventninger.

I dag – små 3½ år senere – konstaterer Universitetsstyrelsens nylige tilsynsrapport om ITU, at universitetet har fået bugt med de fleste børnesygdomme. Først og fremmest er de studerendes antal øget kraftigt. Der er ros for et relativt stort optag af ph.d.-studerende og for at øge forskningsfinansieringen fra private, EU og udenlandske kilder. Der nikkes også med tilfredshed til ITU's samarbejdsrelationer og kommercialisering.

Eneste hængeparti er forskningsdækningen af undervisningen, hvor ITU ligger lavest af alle universiteter. Rektor Mads Tofte lover dog ifølge tilsynsrapporten bod og bedring i forhold til ansættelse af mere fast videnskabeligt personale.

lah

Se næste side ...

Danmarks hemmelige

Det er ikke større end et institut på Aarhus Universitet. De får dog betydeligt bedre taksametre pr. studerende. Men der er ingen grund til misundelse, forklarer IT-Universitetets rektor

Når man spørger til antallet af universiteter i Danmark, gives der to svar: 7 eller 8. For i mange henseender er IT-universitetet så lille, at det ikke altid betragtes som et rigtigt universitet.

IT-uni' glemmes nogle gange – blandt andet her i FORSKERforum – når der tales om universiteter i Danmark. Er det en irritationsfaktor?

”Nej, det er det ikke. Vi passer vores arbejde og har ikke et stort behov for at være fantastisk synlige. Men jeg kan nu ikke genkende, at vi skulle blive glemt – hverken hos myndigheder eller virksomheder, og søgningstallene tyder heller ikke på det,” svarer rektor Mads Tofte.

Han forklarer, at ITU både er rigtigt og vigtigt:

”Jeg synes, vi har bestået tidens prøve og bevist vores værd. Vi har formået at tiltrække mange dygtige studerende og ansatte. Samlet set uddannes der i dag dobbelt så mange kandidater inden for IT i Danmark. Vi står for en betydelig produktion, men de andre universiteter dimmiterer også flere. Der er skabt en dynamik, der gør, at alle er på tæerne.”

Særligt miljø

IT-Universitetet har opfyldt sin mission?

”Ja, og det er et relevant spørgsmål. Men når man ser på de udfordringer, vi står over for – globaliseringen, ældrebyrden mv. – så kræver det at tackle dem næsten altid en eller anden form for IT. Der er et kæmpe behov for kandidater, der kan skabe interaktive processer i alle de brancher, der findes. Tag sundheds- og pleje-sektoren, uddannelsessektoren og hele den offentlige digitaliseringsstrategi. Så vi er hverken helt eller halvt færdige.”

Kan de kandidater ikke uddannes andre steder?

”Man kan godt lave uddannelser, der hedder det samme. Men med det miljø, vi har, så er vi unikke. Hvis du tager et tvær-fakultært universitet, så har du små lommer af IT i større fakulteter inden for en gammel faginddeling. Her interesserer alle sig primært for IT. Det vil jeg vove at påstå, at ingen kan matche.”

Men andre institutioner tilbyder i dag uddannelser, der ligner flere af IT-Universitetets?

”Fuldstændig enig. Det betragter jeg som

IT-Universitetets futuristiske bygning i Ørestaden har været et statussymbol, men en høj husleje er samtidig blevet en økonomisk byrde.

en stor cadeau. Og vi får fem gange så mange bachelor-ansøgninger, som vi optager, så det er ikke noget, der bekymrer os.”

Fed taxameter-check

Som Mads Tofte nævner, er IT-universitetet monofakultært. Alle uddannelser hører til området tekniske videnskaber. Det kommer universitetet til gode på taxameter-indkomstsiden, da rene tekniske uddannelser udløser mere end dobbelt så meget som humanistiske og samfundsvidenskabelige uddannelser.

Det lader sig da også aflæse på tabellen over offentlige tilskud til universiteterne. Sammenligner man uddannelsestilskuddet i 2012 med antallet af heltidsstuderende, så ligger IT-Universitetet klart højest med toptaksameter på 98.800 kr. pr. stud. (takst III) – og også foran DTU, som traditionelt er det universitet, der skæves misundeligt til, når talen falder på økonomi.

Ser man på basistilskuddet, er der langt op til DTU's indkomst pr. studerende. Men ITU ligger pænt i midterfeltet sammen med AU og SDU.

Med andre ord ligner det umiddelbart, at IT-Universitetet ligger i lidt af et økonomisk smørhul. Men Mads Tofte afviser, at ITU skulle være bedre stillet end andre universiteter.

”Nej, det er vi ikke. Der er nogle, der har mere, nogle har mindre. Ser man på basismidlerne, ligger vi i midten af feltet. Ser man på huslejen, ligger vi i top,” forklarer han.

Ingen grund til misundelse

IT-Universitetets Henning Larsen-tegnede bygning i Ørestaden har fra starten været lidt af et status-symbol. Den fantastiske atriumkerne med møderum, der hænger på inder siderne næsten frit svævende luften, sender en masse gode signaler om modernitet,

universitet

FAKTA: IT-Uni

IT-universitetet blev undfanget i 1999 som IT-højskolen. Som en del af universitetsloven i 2003 blev højskolen ophøjet til et universitet. Frem til 2007 havde ITU kun kandidatuddannelser, siden har man udbudt et stigende antal bacheloruddannelser.

Antal studerende (2011):	2246
Antal STÅ:	1046
Kandidat-dimittender (2011):	247
Dimittenders beskæftigelse:	83 %
VIP-personale (2011):	121 årsværk
DVIP-personale (2011):	27 årsværk
Videnskabelige publikationer (2011):	209
Samlet optag 2012: (førsteprioritetsansøgere)	223 (461)
Budget 2012:	243 mio. kr.

high-tech, åbenhed og samarbejde. Men universitetets stolthed er nu også ved at udvikle sig til lidt af en økonomisk klods om foden.

”Vi fik oprindeligt basismidler til at betale huslejen for, men vi er vokset meget på uddannelsessiden, så vi har været nødt til at overtage femtesalen af vores bygning, og det har vi ikke fået ekstra midler til,” siger Mads Tofte.

Han nævner også som et andet eksempel på, at man ikke bør være jaloux på ITU over en favorabel økonomi, at universitetet ikke har en biblioteksbevilling. Forskeres og studerendes adgang til elektroniske tidsskrifter bliver således betalt over ITU's almindelige driftsbudget.

Hvad er fordelene ved at være et lille universitet?

”Jeg synes den klare fordel er, at vi kan vælge den organisering, der passer til vores vision med IT. Jeg mener jo, at IT burde være et hovedområde på linjer med HUM og NAT. Det er så ikke den gangse opfattelse, men det kan vi vælge at se stort på, for vi har friheden til at organisere os, som vi vil. Og så er det en stor fordel, at vi kan have relativ kort afstand mellem ledelse og medarbejdere. Jeg synes, det er dejligt at være rektor og samtidig kunne samarbejde direkte med VIP'erne om projekter og være i direkte kontakt med forskere og undervisere.”

Gørelse, ikke størrelse

Et af argumenterne for store universiteter er, at det kræver en vis størrelse at kunne levere forskning på internationalt niveau. Er Rektor enig?

”Det er både rigtig og forkert. Der blev lavet undersøgelser, der viste, at der ikke er sammenhæng mellem forskningskvalitet og størrelse. Tag Caltec i Californien, de er verdensførende, men ikke særlig store. Det er forskergrupperne, der ikke må være for små. Og vi gør som alle andre – tilstræber grupper af en vis størrelse.”

Så du anerkender ikke argumentet?

”Nej, det gælder ikke inden for IT-området.”

Konkurrenten: Dygtig men ikke unik

ITU er ikke uundværlig. Men den lille størrelse gør dem mere fleksible

”Ingen tvivl om IT-Universitetet udfyldte et tomrum, dengang de blev oprettet. Der var et stort pres fra industrien, der havde brug for efteruddannelser og folk med IT-kundskaber. Det var en opgave, de eksisterende uddannelser i København ikke kunne løfte. Så den selverkendelse må vi have på KU – vi leverede ikke det, der var behov for,” siger **Martin Zachariasen**, leder af Datalogisk Institut på KU (DIKU).

Men var der et udtalt behov for et IT-Universitet i 1999, så er behovet knap så tydeligt i dag, konstaterer han.

”På den ene side er markedet for IT-uddannelser voksende. På den anden side er konkurrencen i København rimeligt hård. Der findes i dag en hel del uddannelser på andre institutioner, der ligner ITU's – de business-orienterede på CBS, kommunikation og design på KU og AAU, og de tekniske på DTU og DIKU. Så det er en anden situation. De havde en unik situation i starten. I dag er deres rolle vel knap så unik.”

Datalogi-konkurrence om samme penge

I 2006 var det på tale at ITU skulle indlemmes under KU, formentlig i en fusion med DIKU. I dag er ITU noget større end DIKU. Men ser man på det datalogiske område, vurderer Zachariasen, at DIKU samlet set har flere forskere. Han respekterer dog kollegerne i Ørestaden som en kompetent konkurrent.

”De har nogle udmærkede folk, som vi kender og har samarbejde med. Blandt andet omkring programmeringssprog. Jeg vil sige, at de hverken er dårligere eller dygtigere end os. Og det er klart, at det skaber en konkurrencesituation, som også gør, at vi må skærpe os. Vi skal jo konkurrere om de samme studerende og de samme forskningsmidler,” siger Zachariasen.

I hans øjne er ITU's udfordring at skabe en faglig kritisk masse. Omvendt giver størrelsen også nogle muligheder, som han godt kan misunde.

”Som en lille organisation er de mere fleksible og agile. De har mulighed for at rykke hurtigt og forhandle direkte med det politiske niveau. DIKU er jo en del af et kæmpe universitet. Der er nogle spilleregler, man er underlagt, og det gør det langsommere og vanskeligere at handle. Det er helt klart en af vores udfordringer.”

lah

lah

Neutron-monster på en mark

Sverige: Milliardinvestering med dansk deltagelse

Det ligner et stort æggeur, kastet ned på jorden af Vorherre. Men det er noget mere avancerede sager. Faktisk et af de mest avancerede apparater, videnskaben kan diske op med.

Animationen på billedet viser det enorme og imponerende forskningscenter med verdens kraftigste neutronkilde, der skal bygges ganske få kilometer fra København – nærmere bestemt i Lund. Komplekset skal være hjemsted for neutronmikroskopet ESS – European Spallation Source – der kan analysere materialer ved hjælp af neutron-bestråling.

Det store projekt har været under planlægning i snart tyve år, men er først blevet rigtig konkret inden for de sidste ti år. I 2009 blev det besluttet, at ESS skal placeres i Lund, og for kort tid siden kom der billeder på projektet, da Henning Larsens tegnestue vandt arkitektkonkurrencen og offentliggjorde sine animerede billeder.

Partikel-accelerator som i CERN

ESS er en partikelaccelerator som CERN. Men der holder den tekniske sammenligning så også op, for formålet er et helt andet. ESS skal bruges til at analysere atom-strukturen i materialer – alle former for materialer. Det gør man ved at skyde neutroner ind i materialet, og derefter måler man med forskellige instrumenter, hvordan neutronerne reagerer og spreder sig.

Denne form for neutron-analyse findes allerede i dag og har blandt andet været udført på Risø med brug af neutroner fra DR2-reaktoren. Men ESS bliver langt kraftigere og mere effektiv – 10 til 100 gange – end eksisterende anlæg, hvilket vil medføre mere præcise analyser.

Neutronerne dannes ved at bombardere wolfram-metal med protoner. Neutronerne, der kommer ud, spredes ud i en række små haller, hvor der er opstillet måleapparater. Bygningsanlægget vil således være domineret af den 600 meter lange proton-accelerator og den store, runde hal, hvor neutronerne dannes.

Desuden vil der være forskellige faciliteter for de tilrejsende forskere og de 6-700 faste ansatte: laboratorier, kontorer og et auditorium. I alt 100.000 kvadratmeter.

Dansk deltagelse: 225 mio. + driftspenge

Hele herligheden kommer til at koste 1,8 milliarder euro i byggesum. Hvor de penge skal

komme fra er stadig til forhandling mellem de 17 lande, der officielt er partnere i projektet. Men det ligger fast, at de nordiske lande skal bekoste halvdelen. Svenskerne tager sig af broderparten på 35 procent af de samlede omkostninger, mens Danmark også bidrager rundhåndet med 12,5 procent.

Dertil kommer driftsudgifter på omkring 100 millioner euro årligt, hvor fordelingen mellem partnerlandene ikke er fuldstændig afklaret.

Til gengæld for den danske investering vil en del af ESS blive placeret i København, nemlig det såkaldte Data Management og Software Center, hvor de ufatteligt store datamængder fra neutron-analyserne skal lagres og behandles. Datacenteret vil få lokaler i en af KU NATs bygninger på Jagtvej, og det vil blive en arbejdsplads for 62 medarbejdere.

Videnskabelig metropol

Det forventes at 4-5000 forskere årligt vil komme til Lund – og København – for at benytte ESS. Og stedets position som videnskabelig metropol bliver ekstra markant ved, at Lund Universitet er gået i gang med at opføre synkrotron-røntgenkilden MAX-IV på en grund lige ved siden af. MAX-IV er en kraftig udbygning af det eksisterende MAX-anlæg, der allerede i dag benyttes af forskere fra hele verden til at foretage materiale-analyser med røntgen-stråler. Der bliver altså med andre ord to af verdens vigtigste analyse-anlæg placeret dør om dør.

Den viden, der skabes gennem materialanalyser, bruges inden for en lang række produkter og industrier, for eksempel i medicinalbranchen, fødevarerbranchen, til forskning inden for brændselsceller, superledere og meget andet.

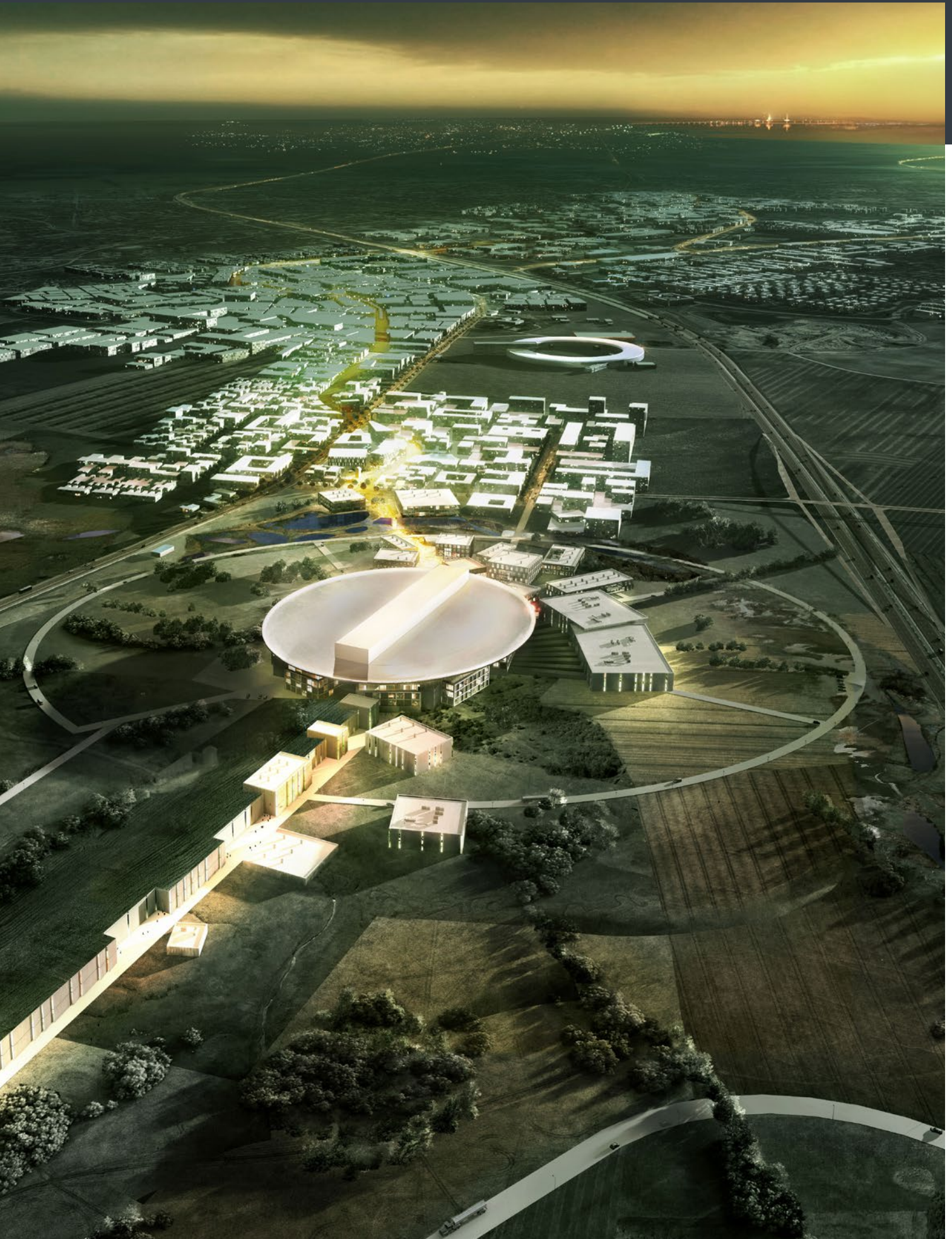
Det er dog ikke alle detaljer, der er på plads i forbindelse med ESS-projektet. Der mangler stadig underskrift – og finansieringsaftaler – fra vigtige partnerlande som Tyskland og Frankrig. Men kilder tæt på projektet vurderer, at det blot er formaliteter, der skal overstås.

Hvis alt forløber planmæssigt, vil den første forskning på ESS kunne begynde i 2019, og anlægget vil stå helt færdigt i 2025.

lah

SCIENCE FICTION: Sådan kommer forskningsanlægget ESS med verdens kraftigste elektronmikroskop til at se ud. Nederst i venstre hjørne ses den aflange hal, hvor protonerne accelereres op og rammer et mål af wolfram-metal i den store, runde bygning. Det skaber elektroner, der kan bruges til at gennemstråle og analysere materialer.

Undervisningsmål i uni'ernes udviklingskontrakter

MÅNEDENS ANALYSE : Der er stor variation på undervisningsmål og konkrete målepunkter i kontrakterne. Kun nogle har mål om mindre frafald. Og KU har få vægtige krav i sin kontrakt. Hverken KU eller Aarhus har mål om flere faste lærere

Rigsrevisionen kritiserede i efteråret 2012, at på nogle studier tilbydes de studerende ikke "en uddannelse af høj kvalitet, fordi antallet af undervisningstimer er for lavt og forskerdækningen er utilstrækkelig". Kritikken ramte fx, at RUC kun tilbyder 6 timers undervisning pr. uge, og at på samfundsvidenskab varetages 55 pct. af undervisningen af ikke-forskere (og at undervisningen hermed ikke er forskningsbaseret). Rigsrevisionen rettede også kritik af, at der mangler data på undervisningsdækningen.

Uni'ernes udviklingskontrakter (=resultatkontrakter) er formentlig de mest konkrete krav, der stilles til uni'ernes mål og succesmål (målepunkter). ITU-lektor Anker Helms har – som aktiv i Dansk Universitetspædagogisk Netværk – lavet en oversigt over krav og mål på hvert uni'.

MÅNEDENS ANALYSE ser på indholdet i udviklingskontrakterne med fokus på undervisningsrelaterede mål.

Kontrakter: Pligtige og selvvalgte mål og målepunkter

Udviklingskontrakterne mellem Uni-ministeriet og de enkelte uni'er blev underskrevet i juni 2012 og gælder for de tre år 2012-14. Kontrakterne er således indgået (juni 2012) før Rigsrevisionens skarpe kritik (sept. 2012).

Kontrakterne blev til, ved at ministeriet opstillede fire pligtige målområder:

- Bedre kvalitet i uddannelserne – herunder fastholdelse og bedre beskæftigelse
- Bedre sammenhæng i uddannelsessystemet
- Hurtigere igennem
- Øget innovationskapacitet.

Universiteterne kunne supplere med selvvalgte mål. Kontrakterne blev så udformet efter forhandling mellem parterne. Det var dog et ministeriekrav, at målepunkterne skulle være konkrete, og succesmålene skulle kunne operationaliseres og opgøres på "kvantificerbare måltal".

Resultatet blev ikke til efter en standard-model. Der er derfor stor variation i, hvad der er målfelter og succeskriterier i kontrakterne.

Oversigt: Stor variation i mål og krav

Oversigten afslører stor forskel på de enkelte uni'ers udviklingskontrakter 2012-14 på uddannelses- /undervisningsmål. Dels varierer antallet af målepunkter fra 6-13. Dels er

der indholdsmæssig forskel på uni'ernes mål og målepunkter.

Nedenfor omtales **de vægtigste faktorer (anført med rødt)**, hvor **kontraktindholdet** omtales for hver enkelt uni', hvor de har målepunkter (Hvor de ikke har, er der et blankt felt). Interessant er således de enkelte uni'ers specifikke mål, men lige så interessant er måske, hvor der ikke er kontraktmål. Nogle uni'er har således ikke mange af de vægtigste måleområder med, fx er KU uden krav til antallet af fastlærere, studentertilfredshed eller beskæftigelsesgrad hos kandidaterne.

Det er Aarhus med 6 som har færrest uddannelsesmål, mens CBS har flest med 13 – uden at der hermed er vurderet, om målene egentlig afspejler "kvalitet". (*Samlet har uni'erne 119 mål: RUC har flest med 19, KU færrest med 10*).

VIP-DVIP-ratio

Andelen af fastansatte forskere kan indikere, i hvilket omfang der leveres "forskningsbaseret undervisning". To uni'er har det som målepunkt.

Aalborg vil fastholde, at andelen af deltidsansat videnskabeligt personale højst udgør 8 pct. af det videnskabelige personale som helhed hvert år. Aalborg – som laver projektbaseret undervisning – har hermed en høj grad af undervisning ved fastansatte, og det agter man at fortsætte med.

På CBS, som er masseuni' med mange studerende, erkendes det, at man har relativt mange deltidsansatte undervisere. Det forklares med, at fastansættelser delvis afhænger af forskningsbevillinger, men her står man svagt (antal STÅ pr. fastansat er markant lavere end andre uni'ers). Det er dog et målepunkt, at antallet af deltidsansatte pr. fastansat skal forbedres med 10 pct.

Det er påfaldende, at hverken Aarhus eller KU har mål på dette område.

Studentertilfredshed

Studentertilfredshed indgår som målepunkt på fire uni'er. Studiemiljø-undersøgelser måler, hvorvidt studerende er tilfredse eller meget tilfredse med den overordnede kvalitet i deres studium.

Aalborg og Aarhus vil præstere en stigning på 1 pct.-point pr. år på "studiemiljøbarometeret".

CBS har udviklet en 5-grenet måleskala,

og har en markant forbedring som målepunkt, nemlig en stigning i tilfredshed fra 51 pct. til 70 pct.

På IT-Uni' svarer de studerende på en internetbaseret evaluering af samtlige kurser og undervisere. Senest (2012) lå gennemsnitsevalueringen på 4,74 på en 6-skala, og det er målepunkt at fastholde dette (til 4,75). (IT-uni' har også en usædvanlig medarbejder-tilfredshedsmåling, hvor den overordnede arbejdsglæde senest var 69 på en 100-skala, og det er målepunkt, at den skal stige til 72).

Beskæftigelsesgrad – med forbehold

Aarhus bemærker, at beskæftigelsesgraden for kandidater er et mål for uni's evne til at tilpasse uddannelser til arbejdsmarkedets behov. Og Aarhus har som målepunkt en forbedring af beskæftigelsesgraden med 1-2 pct. årligt (opgjort gennem analyser af job-situationen 4-19 mdr. efter afsluttet kandidatgrad og opgjort ud fra landsgennemsnittet). Der tages dog et alvorligt forbehold for konjunkturarbejdsløshed ...

På lignende måde har CBS opgjort forbedringer, dog varierende, for hum-kandidaters beskæftigelsesgrad er stigende 2-4 pct. mens samf-kandidaters er stigende 1-2 pct. hvilket er forudseende, fordi det afspejler beskæftelses-situationen.

IT-Uni' har ambitioner om, at beskæftigelsesgraden skal være mindst 1 pct.-point højere årligt end landsgennemsnittet for alle kandidater fra alle danske uni'er, hvilket må anses for at være et uambitiøst mål, althens it-kandidaters arbejdsmarked ikke er særligt kriseram.

RUCs beskæftigelsesmål er derimod ambitiøse, idet kandidater i dag er undergennemsnitligt beskæftiget, og RUC vil højne til landsgennemsnittet (for hum-kandidater fra 76 pct. til 78 pct., og for samf-kandidater fra 79 pct. til 85 pct.)

SDU-kandidaters beskæftigelsesgrad ligger i dag på 85 pct. svarende til landsgennemsnittet, og det er ambitionen at fastholde dette eller at opnå en stigning.

Frafald

IT-Uni' har haft faldende frafaldsprocent (2011 til 11 pct.), men det er erfaringen, at frafaldet stiger i takt med optaget. Under forudsætning af større ansøgningspres og større optag er ambitionen, at frafaldet på ba-studiet

højest må blive 15 pct.

RUCs frafald er på 22 pct., og målepunktet er en årlig forbedring på 1 pct. så ba- og kand.-frafaldet i 2014 vil være 18 pct.

SDUs frafald er derimod mere markant. På hum' med et ba-frafald på 40 pct. skal frafaldet reduceres med 2 pct. pr. år 2012-14. På samf' og nat' med frafald på 28-29 pct. skal frafaldet reduceres med 1 pct. pr. år.

Undervisningstimer (Undervisningsgaranti)

Rigsrevisionen kritiserede, at nogle studier udbyder få undervisningstimer pr. studerende. To uni'er har dog dette målepunkt indarbejdet.

DTU er topscorer med mange pligtige undervisningsforløb, og man har i gennemsnit 20-24 timeres undervisningsaktiviteter pr. uge i undervisningsperioder. Målet er, at 99 pct. af disse undervisningsgange gennemføres.

KU foregreb Rigsrevisionens kritik (sept. 2012) af for få undervisningstimer, idet man i udviklingskontrakten indføjede som målpunkt, at de ba-studerende skulle have et minimums timeantal på 12 t./uge i de 14 semesteruger.

Det skal bemærkes, at da Rigsrevisionens kritik fremkom, var Aarhus', CBS' og SDUs svar at komme med samme 12-timers garanti i efteråret 2012 (Fremhævet med **bogstaverne A, B og C i oversigten**). Både AUC og RUC ville dog ikke fremsætte sådanne garantier med henvisning til, at det vil være meningsløst for deres projektgruppe-undervisning, hvor der indirekte indgår lærer-supportering, som ikke måles på traditionel vis.

jø

Udviklingskontrakter 2012-14: Oversigt over pligtige og udvalgte selvvalgte mål med relation til uddannelse og uddannelse og undervisning.

(De med **rødt** angivne er fremhævet som de vægtigste mål og målepunkter):

Område	Mål	AUC	AU	CBS	DTU	ITU	KU	RUC	SDU	Sum
Kvalitet i Uddannelserne										
	VIP-DVIP ratio	1		1.3						2
	Studentertilfredshed	2	1	1.2		10				4
	Kandidatefterspørgsel/beskæftigelsesgrad		2	1.1		2		1c	1.1	5
	Gennemførte undervisningsgange				1					1
	Afgangsprojekter i samarbejde med virksomheder				2		2.1			2
	Dokumentation af heltidsstudieplaner						1.2			1
	Egne studerende på udenlandsophold				3		3.2		7.2	3
	Frafald					1		1a 1b	1.2 1.3	3
	Antal undervisningstimer pr. uge		A	B	1		1.1		C	5
	Antal optagne udenlandske studerende						3.1			1
SELVVALGT	Særligt indsats: Optag af studerende			7.1						
Hurtigere gennem uddannelserne										
	Studietid/studieeffektivitet (Gennemførelsestid)	5 6	6	3.1	6 7a 7b	4 5	6.1 6.2	3a 3b 3c	3.1 3.2	8
	ECTS optjent på Sommeruniversitet		5							1
	Merit til "fremmede" studerende			2.2						1
SELVVALGT	Effektivitet: STÅ/underviserårsværk -ratio			15						
Bedre sammenhæng i uddannelsessystemet										
	Samarbejde/fællesuddannelser				6		4,1			2
	Øge kendskabet til uddannelserne blandt målgrupperne		3				5,1		2,1	3
	Liberalisering af optag af studerende	3							2,2	2
	Optagne "fremmede" studerende på kandidatuddannelsen	4	4	2,1	4	3	4,2	2a		7
	Egne studerende tage kurser på andre universiteter			2,2						1
	Adgang for profesjonsbachelor			2,3						1
Øget innovationskapacitet										
	Virksomheder startet af studerende						7.1			1
	Afgangsprojekter/samarbejde med virksomheder	7						4a		2
	Dimittender ansat i virksomheder med 20-100 ansatte			4.1						1
	Deltagere i kurser i innovation			4.2				4c	4.1	3
	total (antal mål)	7	6	10+3	9	5+1	11	9	8+1	

NOTER:

Målene er kategoriseret i brede kategorier; fx er studietid/studieeffektivitet både mål for studietid og for ECTS/STÅ produktion.

Tallene angiver dels ,at der er resultatmål målepunkt på dette felt, dels målepunktets nummering i udviklingskontrakten (for de særligt interesserede). Angivelse af hhv. A, B, C angiver, at disse universiteter af egen drift har indført 12-timers undervisningsgaranti efter udviklingskontaktens indgåelse (hhv. juni og november).

De med **rødt** angivne er områder vurderet vægtigst for uddannelse/undervisning (udvalgt efter deres ressourcetyngde og politiske vægt).

I to tilfælde er der flyttet mål fra selvvalgte områder til de pligtige områder, da de indholdsmæssigt svarer helt hertil; dette er angivet med grønt for hhv. IT-uni og for SDU.

KILDE: Lektor Anker Helms Jørgensens oversigt i FORSKERforums bearbejdede udgave

Succesmål: Studie-effektivitet

Alle uni'erne har mål for studieeffektivitet med et typiske succesmål at få kortere studietid. RUC er mest ambitiøs med en studietidsreduktion på et halvt år

Studieeffektivitet er en af regeringens vigtigste målepunkter, fx når kortere studietider og mindsket frafald skal gøre uddannelserne billigere og mere effektive. Det samme ligger bag den igangværende plan om ændret SU-ordning.

Større studieeffektivitet indgår derfor også som det måske vigtigste og mest centrale mål og målepunkt i uni'ernes udviklingskontrakter.

Nedenfor gives en oversigt over de enkelte uni'ers udviklingskontrakter på området. Mest ambitiøs ser RUCs ambition ud, om at reducere studietiden med et halvt år for de ba-studerende i perioden 2012-14. Det ligner en ambitiøs plan, almindeligvis betyder, at mange studerende ikke har travlt med at gøre sig færdige, derimod mere med at skaffe sig meritter via studierelevant arbejde i studietiden.

Aalborg: Fortsat lavest studietid ...

Aalborg bryster sig af, at man ligger i top på studieeffektivitet. Man producerer 0,80 STÅ pr. ressourceudløsende studerende.

Aalborg har forkortet studietiden fra 5,5 til 5,1 år i perioden 2007-11, og man mener faktisk ikke, at det er muligt at sænke studietiden yderligere, især ikke da man skal åbne op for flere studerende med varierende forudsætninger (fx fra professionshøjskolerne). Målepunktet er at fastholde studietiden på 5,1 år samt fortsat at have den korteste studietid i Danmark for det samlede ba + kandidat-forløb.

Aarhus har som ambition at sænke studietiden, så gennemførelsestiden sænkes fra 3,2 år til 3,1 år for ba-studerende og fra 2,9 til 2,8 år for kandidatstuderende i perioden 2012-14.

CBS: Højere gennemførelsespct

CBS anfører, at man har en høj gennemførelses-pct. på 51-70 pct. varierende efter hovedområde med hum-kandidatstuderende som det laveste og samf-bacheloror som det højeste. Det er målepunkt at forbedre disse med 5-8 pct, så fx hum-kandidater stiger fra 51 til 57 pct.'s gennemførelse, svarende til en reduktion i gennemførelsestid på 1,6 måneder.

DTU: Flere indtjente ETCT-point og flere på normeret tid

DTU har sin egen tidsregning, idet man ikke regner med gennemførelse på normeret

tid, men på normeret tid plus et år, hvilket gælder ca. 88 pct., og det regner man med at kunne forbedre med 4 pct.-point for de kandidatstuderende.

Et målepunkt for DTU er, at diplom- og ba-studerende skal have forbedret deres score, målt på ETCT-point, med ca. 10 pct. i perioden 2012-14. Andelen af studerende på 2. år, som har hentet 100 ETCT-point, skal også vokse med 3-4 pct.

Samlet skulle realiseringen af disse tre målepunkter betyde en studietidsforbedring på hele 3 måneder pr. studerende fra 2012-14.

KU: Studietidsreduktion med 2-3 md. pr. studerende

KUs målepunkt er at reducere studietiden for ba-studerende med 3 måneder og for kandidatstuderende med 2 måneder. Milepælen er en 6 pct.s stigning i indhentet ECTS-point for såvel ba- som kandidat-studerende.

RUC: Gennemførelsestid ned med halvt år for ba-studerende

DTU regner ikke med gennemførelse på normeret tid (som IT-Uni'), men på normeret tid plus et år, hvilket pt. gælder 33 pct. af kandidaterne og målepunktet er, at det skal gælde 36 pct. i 2014.

Gennemførelsestiden skal i gennemsnit også reduceres drastisk fra 3,5 til 3,0 år for kandidatstuderende, mens den for ba-studerende er uændret på 3,0, hvilket forudsættes vanskeligt at forbedre.

SDU: 6 pct.'forbedring af studietiden 2012-14

SDUs ledelse anerkender målsætningen om at reducere studietider, men anfører, at stort optag – "særligt af studerende fra ikke-akademiske hjem" – kan sætte gennemførelsestiden under pres. SDU vil dog forbedre andelen, der gennemfører ba-uddannelsen inden for normeret tid plus et år. Gennemsnitligt gennemfører 56 pct., men det er ambitionen, at hvert fakultet skal forbedre sine tal med 2 pct. årligt, så fx hum' med lav gennemførelse på 45 pct. skal stige til 51 pct. i 2014.

Gennemsnitlig gennemførelse er kun på 24 pct. hos SDUs kandidatstuderende og skal på tilsvarende måde stige med 2 pct. – igen med hum' som lavest med 16 pct., hvilket skal stige til 22 pct.

Uni-pædagoge

Det er slående, at udviklingskontrakternes mål

”Relationen til uni-pædagogikken er beskeden og indirekte. Det er slående med universitetspædagogiske øjne, at udviklingskontrakternes mål burde være udformet med henblik på at forbedre kvaliteten i undervisningen. Der kan være indlejret pædagogiske elementer, men mål og målefelter har kun implicite og afledte relationer til 'kvalitet'.

”Et målepunkt som 'dokumentation af heltidsstudieplaner' eller 'egne studerende på udlandsophold' siger jo ikke i sig selv noget om 'kvaliteten' af aktiviteten. Det kunne godt gøres bedre”, konstaterer ITU-**lektor Anker Helms Jørgensen**, som har arbejdet med uni-pædagogik og er aktiv i DUN (Dansk Universitetspædagogisk Netværk). Han har lavet oversigten over pligtige og selvvalgte mål i uni'ernes udviklingskontrakter (se oversigten).

”Det er også slående, at der er stor forskel på mål og målepunkter. Der er ikke nogle sammenlignelige standardkriterier, som alle skal forholde sig til. Men sådan behøver det heller ikke at være, tværtimod, for der skal netop være rum for mangfoldighed og lokal variation”, siger han.

”Jeg ved ikke, hvorfor der er variation og forskel. Det er påfaldende, at KU har få mål og målepunkter af mere vægtig karakter, fx på frafald. Men de enkelte kontrakter er resultat af forhandlinger mellem ministeriet og de enkelte uni'er, og den proces ved jeg ikke noget om. Det handler jo om, hvor ambitiøst man spænder buen – og det er fra ministeriets side en politisk afvejning, med uni-ledelsens afvejning på den anden side”.

DUN: Universitetspædagogiske mål

Anker Helms vil ikke gå ind med sammenligninger mellem uni'erne på mål og målepunkter, fx for at belyse, hvem der har de hårdeste krav. Han fokuserer derimod på det universitetspædagogiske potentiale, der ligger i udviklingskontrakternes målsætninger.

Universitetspædagogikken i DUN stiller spørgsmålet om, hvordan man tilrettelægger, gennemfører og evaluerer en undervisning, så de studerende får de bedste kompetencer i relation til den omverden, som de fungerer i, siger lektoren.

Uni'ernes resultatopfyldelse på udviklingskontrakter bliver netop i denne måned evalueret i tilsynsrapporter fra Uni-styrelsen.

Er: Mere kvalitet i kontraktens succesmaal

burde være udformet med henblik på at forbedre kvaliteten i undervisningen, men målene er kun implicite, lyder kritikken

Mindst ringe kriterier: Frafald og beskæftigelsesgrad

Mens ITU-lektoren dømmer nogle målepunkter ude som mere perifere, er der andre målepunkter, som lektoren vurderer til at fortælle mere om undervisningskvaliteten:

”Frafald og kandidat efterspørgsel er bud på mere substansielle sammenhænge mellem målepunkt og kvalitet. Mindre frafald siger i en eller anden forstand noget om kvaliteten af den givne undervisning, som er i stand til at fastholde de studerende. Og beskæftigelsesgrad siger noget om studiets evne til at bidrage til samfundet”.

Men beskæftigelsesgrad ligner et nytteparameter mere end et kvalitetsbarometer, for det kunne sige mere om aktuelle aftagerbehov og konjunkturer end om kvalitet i selve uddannelser?

”I udgangspunktet mener jeg, at beskæftigelsesgrad siger noget om uni-pædagogik, fordi der er en gensidighed mellem beskæftigelse og studiets kvalitet. Hvis kandidaten ikke har den kvalifikation, som samfundet har behov for, siger det noget om kvaliteten.

Men det er da rigtigt, at konjunktur-afhængig beskæftigelsesgrad kan der ikke gøres noget ved. Beskæftigelses-mål og frafalds-mål er dog alligevel et eller andet udtryk for kvalitet – eller sagt på en anden måde: De mindst ringe kriterier”.

Anbefaling: Brug forslag fra ældre ministerie-rapport

En ting er at kritisere, en anden er at komme med mere solide universitetspædagogiske mål. Det gør Anker Helms, og her har han blandt andet skelet til en rapport om kvalitet i undervisningen (Videnskabsministeriet 2006), som også kunne danne grundlag i forhandlingerne mellem ministeriet og universiteterne.

Hvorfor har ministeriet ikke ladet sig inspirere af rapportens anbefalinger?

”Jeg har intet belæg for at sige, at ministeriet ikke har ladet sig inspirere af rapporten.

Men spørg ministeriet om det...”, svarer Anker Helms.

Ud over rapportens forslag har han fået input fra medlemmer af DUNs bestyrelse.

”Den underliggende tænkning for vores forslag til mål er værdien af *skriftlighed, evaluering og feedback* for læringen, nødvendigheden af udviklingen af en konstruktiv undervisningskultur blandt underviserne og udvikling af en konstruktiv læringskultur blandt de studerende”, forklarer han. Han har primært fokuseret på konkrete studieaktiviteter (som han ved mest om) og ikke på det organisatoriske, strategiske, forvaltningsmæssige, økonomiske og politiske.

Beskæftigelses-mål og frafalds-mål er dog alligevel et eller andet udtryk for kvalitet – eller sagt på en anden måde: De mindst ringe kriterier

Anker Helms Jørgensen

”Men der bør fx også være nogle med mål på kvaliteten af progressionen gennem studierne, samt hvem der har ansvaret for kvalitetsudviklingen i uddannelserne (universiteterne selv eller en ekstern organisation)”.

Otte forslag til bedre mål og målepunkter

De foreslåede mål, som kan indføjes i de kommende udviklingskontrakter, er:

1. Andel af studieaktiviteter, hvor der eksperimenteres med undervisningsformer mhp. at øge de studerendes aktivitetsniveau og omfanget af feedback til de studerende.
2. Andel af studieaktiviteter, hvor de studerende afleverer skriftlige besvarelser
3. Andel af studieaktiviteter, hvor de studerende modtager skriftlig feedback på alle skriftlige besvarelser
4. Andel af studieaktiviteter, hvor de

5. Andel af studieaktiviteter, hvor der gennemføres evaluering af undervisningen løbende igennem semesteret og efter dets afslutning.
6. Andel af erfarne undervisere, der har gennemført en pædagogisk efteruddannelse (akkumuleret fx indenfor de sidste 5 år)
7. Andel af mindre erfarne undervisere, der har gennemført adjunkt-pædagogikum eller lign.
8. Andelen af aktive specialestuderende, der har arbejdsplads på universitetet.

Hvad bør efter Anker Helms vurdering være de to vigtigste mål blandt disse otte mål?

”Forlag 1 om eksperimenterende undervisningsformer på grund af den langsigtede effekt på undervisningskulturen. Og forslag 4 om aktive studerende på grund af den langsigtede effekt på de studerendes læringskultur.”

Ministeriets krav om kvantificering?

Det er et ministerielt krav til målepunkter i udviklingskontrakter, at disse kan kvantificeres på en rimelig simpel måde. Ministeriet kan afvise dem som kvalitative og dermed svære at operationalisere?

”Jeg synes ikke, målene er ’kvalitative’. Det er målepunkter, som kan opgøres ret præcist i tal – men måske med lidt besvær, men næppe mere end de eksisterende mål. Som eksempler på mål kan være, at antallet af deltagere i pædagogisk efteruddannelse skal vokse (forslag 6)”, svarer han. ”Kvalitet er en vanskelig faktor, men alt kan kvantificeres, hvis man ønsker det – men det er så mindre klart, hvor validt resultatet er.”

Universiteterne vil indvende, at disse forslag til nye målepunkter blot vil forøge den administrative byrde med at kontrollere og dokumenter, fx studieaktivitet o.a.?

”Hensigten er ikke at forøge byrden. De nye og mere kvalitative mål kan sagtens erstatte nogle af de nuværende målkrav, som har mindst med kvalitet at gøre. Og så kan de nye supplere de øvrige krav”.

Tag dine kæpheste med i undervisningen

Årets underviser på KU: Undervisningen skal afspejle, hvem man er som fagperson, og hvad, der interesserer en

”Teologi kan for nogle virke tørt og kedeligt, og det kan være en stor udfordring at fremlægge en tekst fra 1235 på en ny og levende måde, men det formår Mette Birkedal Bruun.”

Sådan sagde formanden for de teologistuderendes fagråd Anders Martin Lauritzen, da han skulle motivere indstillingen af **teologi-professor Mette Birkedal Bruun** som årets underviser på KU. Hun fik KU's underviserpris 'Årets Harald' i november.

Selv synes hun i sagens natur ikke, at teologi – og mere specifikt kirkehistorie – er tørt og kedeligt. Og hun tror, at evnen til at tage sin egen forskningsinteresse med ind i undervisningslokalet, er vigtig, når det handler om at smitte de studerende med begejstring.

”Man skal tage sig selv som person med ind i undervisningen – ikke som privatperson, men som fagperson. Jeg synes generelt, de studerende reagerer godt på, at man siger: Det, der optager mig som forsker, er de og de ting. Jeg er for eksempel inderligt optaget af, hvorfor folk går i kloster. Og så kan man godt formidle nogle af de ekstra dimensioner, der optager en selv,” siger Mette Birkedal Bruun.

I de studerendes indstilling blev det fremhævet, hvordan hun i undervisningen gør stor brug af visuelt materiale som bykort, malerier af implicerede personer og et væld af opfindsomme grafer. Formålet er at variere og gøre stoffet flerdimensionelt.

”Når jeg underviser i kirkehistorie, så skal vi igennem hele historien på et par semestre. Det er meget stof, og så må man overveje, hvordan man strukturerer stoffet. Hvad skaber konturer, så noget træder frem, og andet tilbage? Der skal både ske noget konkret, og så skal man hæve sig op og se de overordnede niveauer. Derfor bruger jeg for eksempel kort og tidslinjer, så man kan se, hvor man er.”

Ikke standup-komik

Mette Birkedal Bruun er en entusiast af natur, og det skinner også igennem, når hun fortæller FORSKERforum om sin undervisning. Men udfordringen for enhver underviser, uanset hvor meget begejstring vedkommende møder op med, er, når man mødes med tomme blikke, og begejstringen for stoffet absolut ingen genklang får. Den situation kan også opstå for årets underviser.

”Det kan jeg godt genkende. Man står og tænker: hvorfor kan de ikke forstå det? Men man må tage udgangspunkt i sit eget engagement, og ikke i de studerendes. Jeg siger nogle gange til de studerende: hvis I

Engagementet er vigtigt, men underviseren skal ikke være standup-komiker, siger Mette Birkedal Bruun.

ikke er interesserede, så er det jeres opgave at forsøge at være det. Jeg mener ikke, man som underviser skal være standup-komiker. I vores oplevelseskultur er det vigtigt at turde erkende, at det ikke altid er det store sus at gå til undervisning. Så man skal have vilje til at være engageret, men modet til, at det nogle gange bare er hverdag.”

“

Jeg synes generelt de studerende reagerer godt på, at man siger: Det, der optager mig som forsker, er de og de ting

Mette Birkedal Bruun

Åben om eksamenskrav

I det forgangne års debat om kvaliteten af nutidens universitetsstuderende har eksamensfokus været et kritikpunkt. Fra flere sider er det blevet beklaget, at studerende har for ensidigt fokus på at bestå deres eksamener i stedet for at have fokus på at komme ordentligt rundt om deres fag. For teologi-professoren er det imidlertid fast kutyme at indlede semestret med at redegøre for de studerende, hvad de skal eksamineres i.

”Jeg gør meget ud af hvad, de skal kunne, når de går fra undervisningen, og lære dem en ordentlig tilgang til at gå til eksamen. Det kunne da være skønt, hvis man kunne have den der helt frie studiekreds-karakter. Men tiden er så kort, så der skal tales mere eksplicit end dengang, jeg selv studerede og

man kunne nå mere. Det kan man jo altid begræde. Men nu har vi en eksamen, og jeg synes, mine eksamener har været højfaglige. Så jeg har ikke noget problem med at tale om, at undervisningen fører op til en eksamen.”

Undervisning gavner egen forskning

Hun taler om at tage sig selv som fagperson med ind i undervisningen. Fra universitetspædagogisk side er der i disse år fokus på begrebet 'undervisningsbaseret forskning' – altså at man bruger undervisningen til at støtte op om sin egen forskning. Og det er noget, Mette Birkedal Bruun sagtens kan følge. Hun mener, hendes undervisning har en vigtig rolle i forhold til hendes forskning.

”I forskningssituationen sidder man og piller i en masse detaljer og føler, at man skal være enormt forsigtig og omhyggelig, fordi man har alle kollegerne i nakken. Men i undervisningen skal man turde stille sig op og sige: det forholder sig faktisk sådan og sådan,” siger hun.

På den måde kan undervisningen virke for forskeren som en slags tematisk opsamling og perspektivering af egen forskning: ”Det er den vekselvirkning, hvor man hæver sig op, giver det kontur og fremhæver bestemte ting. Man lægger nogle tematiske snit, og det er så det, der spiller sammen med ens forskning. Undervisningen er den formidling, hvor man bliver tvunget til at tegne de overordnede linjer,” slutter Mette Birkedal Bruun.

lah

Norske forskere er venstreorienterede

Norske uni-forskere og lærere er mere venstreorienterede end befolkningen som helhed. Ved sidste valg i 2009 var de med til at stemme venstrefløjens ”rødgrønne” alliance til magten, idet Arbejderpartiet (norsk S) fik hele 38 pct. af forskerstemmerne. Og SV (Socialistisk Venstreparti som er norsk SF) fik hele 25 pct., og det er hele fire gange så mange som blandt almindelige norske vælgere.

Men forskerstemmerne til venstrefløjspartierne er vigende, for hvor venstrepartierne fik 63 pct. af forskerstemmerne ved 2009-valget, er de nu sunket til 50 pct. Og de utilfredse vælgere er gået til højrefløjspartierne Venstre/Høyre, der er gået 10 pct. frem. Men Høyre får alligevel kun 19 pct. af forskerstemmerne, mod 34 pct. i befolkningen generelt.

Det fortæller en meningsmåling, som forskerfagforeningen Forskerforbundet har gennemført blandt sine medlemmer. 7000 af forbundets 18000 medlemmer har besvaret spørgsmålet, om hvem de stemte på 2009, og hvem de vil stemme på nu. Og så er de udspurgt om, hvor meget forskningspolitikken betyder for deres stemme.

Stemmer forskningspolitisk

Svarene fortæller overraskende, at 39 pct. af forskerne siger, at forsknings- og uddannelsespolitik i høj grad har betydning for deres partipolitiske valg (mens 53 pct. mener i nogen grad).

Svarene fortæller også, at den svindende opslutning delvis skyldes, at 40 pct. er utilfreds med regeringens politik på området (mens 50 pct. forholder sig neutral på spørgsmålet, og kun 10 pct. er tilfreds).

”Selv om vælgertilslutningen er vigende, er forskergruppen stadig en vigtig vælgergruppe for de rødgrønne. Men der er en betydelig utilfredshed med forskningspolitikken, men der er alligevel overraskende mange, som stiller sig neutrale, siger **valgforskeren Bernt Aardal**. ”SV – som har haft ministerposten i Kundskapsdepartementet i 8 år – har ikke formået at udnytte det handlingsrum, som det giver. Det at være minister for et sagsområde, som er vigtigt for kernevælgere, fører til, at forventningerne bliver vældig store, og det bliver vanskeligt at tilfredsstille vælgerne”.

Fagforeningen Forskerforbundet har rost regeringen for at være positiv overfor sektoren i kommentar til regeringens ”Forskningsmelding”, men efterlyser en tydeligere ambition, en mere fokuseret politik og mere langsigtede bevillingshorisont, på trods af at den norske samfundsøkonomi på grund af olieindtægter er rigtig god (OECDs lønstatistik fortæller således, at de norske lønninger er de næsthøjeste i verden). Oppositionen Høyre/Venstre har derimod lovet flere penge til forskning og kommet med offensive meldinger på forskningspolitikken.

(Kilde: Norsk FORSKERforum 3/2013).

USA: Deltidslærere under fattigdomsgrænsen

Tre ud af fire af ”Academics”, som underviser på universiteter eller colleges er deltidslærere (adjunct professors). For at få tingene til at hænge sammen er de nødt til at have flere arbejdsgivere, men alligevel tjener de ikke nok til at komme over den amerikanske fattigdomsgrænse.

Mens de fastansatte ”tenured faculty” topper ved 160.000\$, så får deltidslærerne typisk kun 2.700\$ pr. kursus og tilmed uden at have ret til sygeordninger eller lign. De har oftest heller ikke ret til at have kontorer eller deltage i kollegiale møder.

Men lønnen er typisk under fattigdomsgrænsen, men hvorfor finder de – hvoraf mange højtuddannede ph.d.ere - sig i så ringe forhold?

”De er fanget på deres faste spor. De har investeret så meget tid, penge og prestige i at kvalificere sig, så de ikke kan forlade deres mål – end ikke hvis det betyder, at de må leve som anden eller tredje grads borger,” spekulerer **politologen Steve Saldemen** i artiklen ”The Adjunct Mystery”, som får omtale i New York Times.

Bag krisen ligger, at 40 pct. af alle faste stillinger som Academic er forsvundet siden 2008. Mange ydmyges tilmed ved at skulle betale tusindvis af dollars for at deltage i jobinterviews i dyre amerikanske storbyer. Man skulle så tro, at de ville være rasende og slutte op om fagforeninger, men sådan er det ikke, for deres medlemskab af uni-fagforeninger falder (til ca. 75 pct.s opslutning).

USA: Mere uni-marketing efterlyses

Mens mange danske uni-lærere undrer sig over, hvordan deres uni's kommunikations- og marketingsafdelinger er vokset i det seneste tiår, er der også kræfter som går den modsatte vej.

Konsulent Tom Green fra den amerikanske sammenslutning af adgangsstatistikembedsmænd kritiserer universiteter for at være alt for dårlige til den interne marketing og branding. Man tillader at der skabes en intern fortælling om middelmådig performance. I stedet for at sammenfatte i udtryk som ”tilfredsstillende” skal uni-ansatte og –stab være meget bedre til at sælge nyheder om deres forskeres og studerendes resultater,

succes og belønninger.

Der bruges for få kræfter på offensiv branding, så man ikke forstærker kollegialitet og styrker omverdenens opfattelse af stedet. I brandingmateriale fortælles abstrakt om bestyrelsens visionermissioner, som ikke interesserer omverdenen. Uni'er skulle ikke fortælle, hvor mange af lærerne, der har ph.d.-grader, for det signalerer lavere standarder, idet studerende går ud fra, at alle lærere har graden.

Konsulenten provokerede på de engelske Uni-Administratorers årskonference 26. marts. (THES 4.april).

Forskningsanarkist uden for un

Martin Malthe Borch er passioneret forsker i bioteknologi og fermenteringsprocessor. Men i universitetssystemet oplever han flere begrænsninger end genveje for forskningen. Derfor går han sin egen vej.

”Forskning er spild af penge.”

Man hører ofte kritik af bureaukratisering og tunge bevillingsveje på universiteterne. Men en så kontant udmelding – at pengene bliver spildt – hører alligevel til sjældenhederne.

Ordene kommer fra **Martin Malthe Borch**. Forsker, men ikke universitetsforsker. Han vil nemlig ikke låses fast i et system, hvor forskningen og meningen bag forskningen forsvinder i bureaukrati, karrieremæssige og økonomiske strukturer.

”Min personlige motivation er at anvende forskning. Og jeg synes, der er brug for at reflektere over, hvordan forskning bliver anvendt, i stedet for bare at jage næste fondsbevilling eller få skrevet den næste artikel,” siger han.

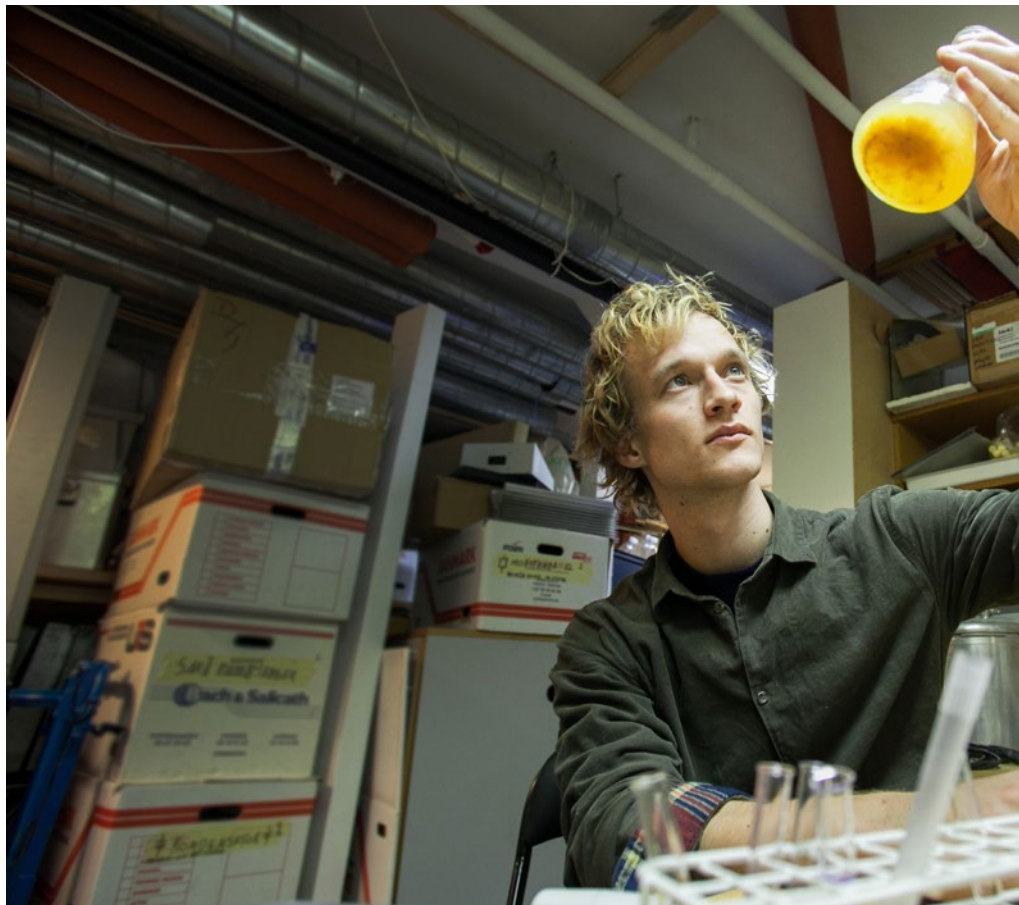
Martin Malthe Borch er 29 år og uddannet civilingeniør fra DTU samt master i interaktionsdesign. Og så er han medstifter af foreningen **BiologiGaragen** – en sammenslutning af gør-det-selv-forskere, der jævnligt mødes og dyrker bioteknologisk forskning og udvikling i foreningens laboratorium på Frederiksberg.

Open source-filosofi

BiologiGaragen er et dansk skud på stammen af undergrunds-forskergrupper, der i disse år skyder frem over store dele af verden. Borchs inspiration stammer fra dengang, han som studerende deltog i den internationale konkurrencen iGEM, hvor deltagerne skal udvikle organismer med særlige egenskaber – en slags genetiske maskiner.

”Filosofien i konkurrencen er, at man deler gen-byggeklodserne med hinanden, og den filosofi stammer fra open source-tankgangen. Princippet er, at forskningsprocesserne går meget hurtigere, når man kan dele tingene med hinanden,” fortæller Borch, hvis gruppe i øvrigt høstede en guldmedalje ved konkurrencen.

Efterfølgende tog han kontakt til Labitat, et lokalfællesskab for opfindere, designere og teknik-udviklere. Her mødte han ligesindede, der som ham selv interesserer sig for

bioteknologi og har lyst til at arbejde i et open source-fællesskab. Resultatet blev foreningen **BiologiGaragen**.

I universitetssammenhæng bliver biogentisk forskning betragtet som noget af det mest ressourcekrævende. Apparater og materialer udgør millionudgifter på budgetterne, og forskerne er ofte dybt afhængige af bevillinger fra fonde og samarbejde med erhvervslivet.

Hjemmelavede apparater

Den slags penge er **BiologiGaragen** ikke i nærheden af. Men det behøver ikke være en barriere, tværtimod, konstaterer Martin Borch.

”Fordi der er så mange open source-baser, kan man i dag begynde at arbejde kreativt med biologien. Og det er ikke kun data, der ligger tilgængeligt, det er også maskinerne. På Wikipedia bliver der delt tegninger og instruktioner, så du kan bygge et helt laboratorium for få tusind kroner i stedet for millioner. Til sammenligning er universiteterne håbløst ineffektive. Som ph.d.-studerende skal du næsten rejse det dobbelte beløb af din løn. Det er udstyrsproducenterne, der sætter agendaen for hvilket udstyr, man skal bruge,” siger Borch.

Han nævner som eksempel, hvordan man kan bygge en PCR – en gen-kopimaskine – for få hundrede kroner. Samme apparat, der sælges professionelt for 20-50.000 kroner.

Men det er ikke kun økonomien, der i Martin Borchs øjne har frataget forskerne magten over forskningen. Selve forskningssystemet er organiseret på en måde, der skaber protektionisme frem for samarbejde.

Fremmer ikke samarbejde

”Den måde fundingen er struktureret og den måde, man belønnes for at skrive artikler, der fremmer ikke, at man deler sine data ud. Tværtimod forsøger man at beskytte dem. Og det fremmer jo på ingen måde samarbejdet. Det sinker det.”

Men open source er jo pr. definition gratis. Hvor skal man leve af det her?

”Tror du ikke, pengene vil følge forskningen? Jeg tror man, lægger dem der, hvor der sker noget. Jeg bliver kontaktet af danske virksomheder, der gerne vil støtte projektet. Open source er ikke et anti-indtjening. Der er masser af open source-software, der tjener masser af penge. Så det at tjene penge er mere et spørgsmål om, hvordan man designer og anvender det,” siger Martin Borch.

Martin Malthe Borch: Kælderforsker

Han lever ikke selv af sin bio-forskning, men af freelance-arbejde, blandt andet som foredragsholder og facilitator. Hans målsætning på kort sigt er at udvikle BiologiGaragen til et decideret folkeforskningscenter, hvor folk – med eller uden universitetstilknytning – kan komme og dyrke forskningen som interesse.

”I stedet for at gå til tennis eller skak, hvorfor kan man ikke gå til biologi,” spørger han.

Kunne du se dig selv dyrke din forskning på et universitet?

”Jeg er da bestemt åben. Hvis der er forskningsinstitutioner, der har tænkt sig at lave forskning, hvor man ikke vil tage patenter og lægge begrænsninger på, hvordan man publicerer eller hvad man gør. Hvis man får frie forhold – så er det ikke utænkeligt.”

lah

Professor Birger Lindberg Møller fra Center for Syntesebiologi på KU har for nyligt indgået et samarbejde med BiologiGaragen. Foreningen er også støttet af Novozymes.

Bioforskningens undergrund

Tag en biogenetik-nørd og gensplejs ham med en b7er. Så får du en biohacker.

Det er to umage verdener, der mødes i den voksende biohacker-bevægelse. På den ene side den sterile og særdeles ordnede akademiske biovidenskabelige forskning. På den anden side en ukonventionel, næsten anarkistisk tilgang til det at eksperimentere med biogenetik.

Biohacker-bevægelsen er netværk af mennesker, der interesserer sig for biogenetik. De dyrker deres interesse sammen ved at udveksle data, metoder og erfaringer på internettet og ved at mødes i mere eller mindre interimistiske laboratorier og dyrke deres eksperimenter.

Udgangspunktet for de fleste deltagere er ren lystbetonet nysgerrighed og interesse for biogenetikken og muligheden for selv at eksperimentere. Men i bevægelsen ligger der også et underliggende aktivistisk ønske om at rive viden og forskning ud af universiteternes og virksomhedernes lukkede systemer og give det tilbage til folket.

En del af bevægelsens mere formelle organisering hedder DIYbio – en forkortelse for Do It Yourself Biology. DIYbio har grupper i byer over hele verden – fra Singapore til San Diego, og altså også i København hvor BiologiGaragen er den stedlige afdeling. I de lokale grupper arrangeres typisk workshops, hvor man i fællesskab udvikler nye metoder eller bygger instrumenter.

Open source-tankegangen er helt central. Man deler rundhåndet ud af viden, data og resultater, software og i princippet også instrumenter. På den måde kan ens arbejde blive båret videre af andre og nå endnu længere.

Og netop de open source-communities, man kender fra IT- og software-verdenen er nok den bedste sammenligning, hvis man skal forklare biohackerne. Store globale

netværk af programmører – såvel professionelle som glade amatører – arbejder mere eller mindre sammen om udvikle gratis og frit tilgængeligt software, som for eksempel pc-styresystemet Linux. Løn og profit er der ingen af, ud over tilfredsstillelsen ved bidrage til et stort, uegennyttigt projekt, snyde Bill Gates og IT-moguler for at rane ens penge og endelig få en software, der måske er bedre end den kommercielle.

På IT-udviklingsområdet er dette naturligvis forholdsvis enkelt. Alt hvad der kræves er en computer og en internet-opkobling. Lidt mere kompliceret er det trods alt med biogenetiske forsøg, der traditionelt set kræver laboratorier med avanceret og dyrt udstyr.

Men den forhindring har biohackerne i fællesskab brudt ned. På internettet kan du således finde instruktioner i at udstyre dit helt eget laboratorium med hjemmelavede instrumenter. For eksempel en celle-opsamler, der konstrueres ved hjælp af et cd-læsehoved, en centrifuge, der konstrueres ved at montere en beholder på en gammel harddisk, eller et webcam, der laves om til et digitalt mikroskop.

At private personer forsøger sig med laboratorieforskning er for så vidt ikke nyt. 'Kælder-forskning' og 'villa-forskning' er gamle begreber i forskerkredse. Det nye er den udtalte netværks- og open source-tankegang, som man kender fra IT-området, hvor det har vist et enormt potentiale, der på nogle områder overtrumfer den kommercielt styrede innovation.

Der er ikke desto mindre stor opmærksomhed i kommercielle virksomheder omkring disse miljøer. For eksempel har Microsofts stifter Bill Gates udtalt til Wired Magazine, at hvis han var teenager i dag, ville han fokusere på gør-det-selv biologien.

lah

Pension: "Kun en tåbe frygter ikke haven"

SDU starter seniorsamtaler ved 55 år og en særsamtale fra 67. Men de ældre vip'ere har en udmærket situationsfornemmelse, fortæller nat-dekanen

"Seniorsamtaler med vip'ere på +55 og senere på +67 forløber fredeligt og udramatisk. Vi har rigtig gode erfaringer med den. Folk har normalt en god situationsfornemmelse for, hvor de står, og hvad de ønsker af fremtiden. Jeg har således aldrig været ude for at skulle 'overbevise' nogen om, at det nok var på tide at lade sig pensionere...", fortæller SDUs nat-dekan Henrik Pedersen om SDUs erfaringer med seniorsamtaler med de ansatte. SDU indførte i 2009 den praksis, at senioraspektet skal indgå i MUS-samtaler – typisk med institutlederen/nærmeste forskningsleder – for alle over 55 år. Og dem over 67 bliver indkaldt til en særskilt timelang seniorsamtale med både institutleder og dekan.

"Nogle vil måske sige, at kalde en 55-årig for senior er lige lovlig tidligt. Men senioraspektet fungerer såmænd udmærket til at få folk til at tænke sig om og forberede en sen karriereplanlægning. Og for de +67-årige bliver problemstillingen jo endnu mere påtrængende", forklarer dekanen.

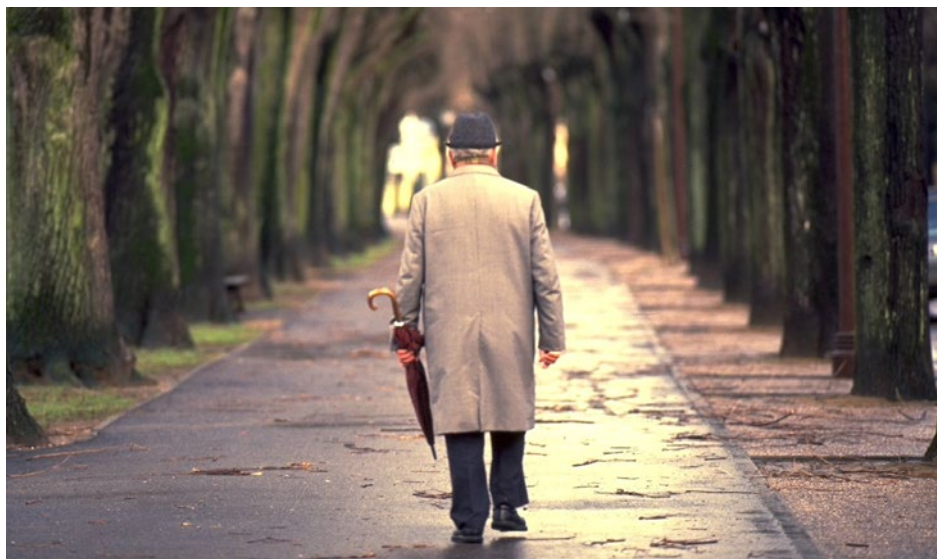
Ingen SDU-manual for samtalsforløb

På SDU findes der ingen standardmanual for, hvordan seniorsamtaler skal forløbe. Mens senioraspektet kun inddrages i +55-samtalerne på parternes egen tilskyndelse, så bliver de +67-årige bedt om aktivt at udfylde et spørgeskema med nøgletal for deres aktiviteter, fx forskningsartikler, undervisningsbelastning, eksterne midler osv. Det giver en status, som samtalen kan tage udgangspunkt i: **Hvad plejer du, og hvad vil du gerne fremover?**

Institutlederen og dekanen har en række redskaber til nedtrapning af karrieren. De kender de økonomiske muligheder og kan orientere om individuelle senior- og fratrædelses-ordninger.

Og ellers læner SDU-nat' sig op ad Personalestyrelsens anbefalinger om, at der skal være fokus på "udvikling" frem for "afvikling". Man skal snakke om nuværende og kommende arbejdsopgaver: **"Hvilke overvejelser har du i øvrigt gjort dig om dit fremtidige arbejdsliv"**, lyder det sidste af 14 anbefalede tema-spørgsmål.

"MU-samtalen er i høj grad den ansattes mulighed for at komme med ønsker. Nu har jeg skrevet en milliard artikler, og nu kunne jeg godt tænke mig at gøre noget andet, fx undervisning, administration, planlægning. Og kan jeg få lov til at ændre spor? Kan jeg

blive målt lidt mere hensynsfuldt på forskningsvogtningen, hvis jeg tager en tårn på et andet felt?", forklarer dekanen. "Og lederen vil typisk tage forandring op, hvis vip'eren har lavet skævvægtede opgaver over lang tid, eller hvis vip'eren ikke er så skarp til en bestemt funktion som tidligere".

Man kan ikke lukrere på renomméet

Må lederen bruge udtrykket "udbrændthed" eller "pensionsmoden" som pres i seniorsamtalen?

"Nej, og det er ifølge min erfaring heller ikke nødvendigt", svarer dekanen. "Jeg har således aldrig været ude for at skulle bruge seniorsamtalen til at 'overbevise' nogen om, at det nok var på tide at lade sig pensionere. Det må samtalen jo ikke bruges til. Hvis nogle dog er gået ned i kadence og underperformer, men insisterer på at fortsætte, så tager vi en stille og rolig samtale om de gensidige forventninger. Der tages afsæt nøgletallene og -opgaverne, og så gøres det klart for den pågældende, at man ikke kan leve på renomméet, men at den 67-årige altså skal performe på samme kriterier som den 40-årige ..."

"Nogle gange hører jeg påstanden, at uni-lærere kan dandere den på uni, til man

er 100. Så svarer jeg, at det kun er et ledelses-spørgsmål, for hvis folk underperformer, så er lederen forpligtet til at gøre noget ved det. Dels bliver problemet nemt synligt, fordi uni-miljøer er små og gennemsigtige. Og dels skal andre jo lave ens arbejde, hvis man underperformer. Og det skaber ubalancer blandt kolleger".

Nogle har svært ved at stoppe

I dag findes der ingen tvangs-pensionsalder, men burde der være grænser på 67 eller 70 år?

"Nej, pensioneringsalder bør være folks eget valg. Men jeg kender da godt argumentet, at de ældre lektorer og professorer bør gå, for de blokerer for de yngres karriere! Men senior-samtaler og -karrierer er som sagt uproblematisk, for folk har en udmærket situationsfornemmelse. Og pensions-tidspunkter giver ofte sig selv, for livet som uni-lærere bliver hårdere og hårdere, og det mærkes med voksende alder for mange", siger dekanen.

Men han kender dog også typen, der har svært ved at sige stop: "Det er dem, som har uni' og forskningen som hele deres liv og de frygter måske ligefrem, hvad der venter derude i pensionistlivet. De udskyder planlægning af deres pensionering. Og for nogle kan det også være svært: Kun en tåbe frygter ikke haven ..."

Hvornår vil dekanen – pt. 57 år – selv på pension?

"Ingen planer. Så længe lysten og helbredet holder, og jeg lever op til kravene ..."

“ Pensioneringsalder bør være folks eget valg. Men jeg kender da godt argumentet, at de ældre lektorer og professorer bør gå, for de blokerer for de yngres karriere!
**SDUs nat-dekan
Henrik Pedersen**

Pensioneringens psykologi

Steven Schwartz anmeldte en bog om pensionering, men agter dog ikke at følge dens patroniserende råd

Woody Allen har engang sagt, at hvis du gerne vil give Gud et godt grin, skal du bare fortælle ham om dine fremtidsplaner. Måske er det derfor, jeg aldrig lægger planer. Det var aldrig planlagt, at jeg skulle blive forsker, dekan eller rektor. Og det var helt sikkert ikke min plan at blive boganmelder. Mulighederne opstod undervejs, og jeg red med på bølgen. Da jeg sidste år gik på pension, var jeg altså ikke bekymret: Jeg regnede med, at et eller andet ville dukke op, for det gør det altid.

ESSAY

Mine venner derimod var bestyrkede. Kun et fjols tager det direkte spring fra arbejdsliv til otium. Den slags kræver planlægning, og det var letsindigt af mig at overlade min pensionering til skæbnen.

Men jeg havde faktisk en plan. Det var noget, jeg havde fra Kong Lear, som bare ville "ryste al bekymring af vor alder ... bede, synge, fortælle gamle eventyr og le ... mens vi hører de gamle slyngler sladre løs om hoffet ... hvem der har vundet, hvem der så har tabt, hvem der er inde, hvem der glider ud".

Denne plan skulle jeg netop til at sætte i værk, da jeg som anmelder modtog et eksemplar af *The Psychology of Retirement*.

Det var lige det, jeg havde brug for. Ifølge bogens forfatter, **Derek Milne**, siger bogen mod at "hjælpe dig i modningsprocessen, således at du bringes i stand til at opfylde dit potentiale og dermed sikre din personlige lykke". Selv om jeg efter alt at dømme er moden nok i forvejen (måske en anelse for moden), mener jeg endnu ikke at have opfyldt mit potentiale, og jeg kan godt lide at være lykkelig. Derfor kastede jeg mig ud i det.

Milne bemærker, at der findes mange bøger, der omhandler det at forlade arbejdsmarkedet, men han påstår, at hans er den første, der "gennemgående trækker på psykologien" ved hjælp af "veletablerede teorier, de nyeste forskningsresultater", casestudier samt hans egne professionelle psykologiske indsigter i "hvad, der får os til at fungere".

(Jeg har tit spekuleret på, hvad der får mig til at fungere, og er efterhånden nået frem til et par forsigtige konklusioner omhandlende

chokolade, vin og kvinder, men det her er måske ikke den rigtige anledning til at grave videre i det).

Milnes bog spænder vidt og dækker over mange emner. Han viser, hvordan pensionering kan give anledning til stress, og hvordan såkaldte coping-mekanismer bidrager til, at den enkelte kan omstille sig. Han foreslår, at "coping er ligesom at jonglere", fordi vi må lære at håndtere forskellige stressfaktorer på én gang. Denne opsigtsvækkende psykologiske indsigt illustreres ved hjælp af en tegning, der viser en mand, der jonglerer.

Milne går videre og viser os, hvordan vi pensionister kan "reframe" vores forventninger om vores otium. "At tænke klart," siger Milne, "er helt essentielt, hvis man skal kunne cope med sin pensionering." Han anbefaler, at man fokuserer på "de positive ting". Desværre undlader han at citere min yndlingspsykolog i det franske, nemlig Émile Coué, som gav det berømte råd at starte hver dag med ordene "hver dag, på hver måde, får jeg det bedre".

“ Psykologer, der forsker i deres laboratorier, har fundet ud af, at en vellykket pensionering kræver penge, motion ("en sund krop giver en sund sjæl"), stresshåndtering, intellektuel aktivitet, et mål og et socialt engagement.
Jeg har min egen plan.

Det er vigtigt at fastholde sociale og familiære relationer, siger Milne, som derudover sætter pris på sunde spisevaner, motion, en god økonomi, intellektuelle udfordringer og det at have et mål med sit liv. I en af bogens casestudier viser han, hvordan man ved at dyrke en kolonihave kan forene udendørs motion med problemløsningsmuligheder, lejligheden til at tale med andre haveejere samt gratis mad. Denne diskussion ledsages af en tegning, der viser et ægtepar, der nyder en kop te sammen i en have.

I betragtning af, at der er tale om en bog, der baserer sig på psykologiforskning, indeholder den nogle mærkelige citeringer. For eksempel tilskrives påstanden om, at løbetræning og cykling "udskyder ældning med op til

12 år" avisen *Daily Mail*. Ind imellem citerer Milne ligeledes *USA Today*, *The Week* og *The Times*. Derimod bringes en række påstande helt uden kildeangivelse (f.eks. at en fjerdedel af alle pensionister kan forvente "en stresset overgang").

Pensionering er i det hele taget en "temmelig enestående overgang", som Milne heldigvis giver os OPSKRIFTEN på at kunne magte. Altså ikke en rigtig opskrift, men akronymet RECIPE: *Resources, Exercise, Coping strategies, Intellectual activity, Purpose* og *Engagement*. Det fremgår, at psykologer, der forsker i deres laboratorier, har fundet ud af, at en vellykket pensionering kræver penge, motion ("en sund krop giver en sund sjæl"), stresshåndtering, intellektuel aktivitet, et mål og et socialt engagement.

Det er der sådan set ikke noget i vejen med, men det leveres alt sammen på en meget selvhøjtidelig og alvorlig måde (- ingen vittigheder her). Jeg foretrækker min egen pensionsplan, som går ud på at bede, synge, fortælle gamle eventyr og le – samt prøve på at få pengene til at række, så længe jeg selv holder ved.

Henvisning: Derek Milne: *The Psychology of Retirement – Coping with the Transition from Work*.

Forfatter: Steven Schwartz, Balliol College, Oxford.

Kilde: THES, 28 februar 2013 i Martin Aitkens oversættelse

Fra Vorherre til moderne videnskaber

Forskerbiografien: Forskere må ses og forstås ud fra deres samtid, og ikke bare med moderne videnskabelige briller, siger Carl Henrik Koch

Videnskabens veje er uransagelige. Tag nu Isaac Newton, der i sin teologiske nysgerighed søgte efter en forståelse af Guds kraft og endte med at stå fadder til det moderne, afmystificerede verdensbillede, som i høj grad må ses som grundlaget for vor tids ateisme.

For selv om Newton altid vil blive husket som manden med æblet, så var korset det centrale symbol og mål for hans higen og søgen.

Det er et af budskaberne i filosofien **Carl Henrik Kochs** biografi om Newton, der for nyligt er udkommet til akkompagnement af rosede anmeldelser. FORSKERforum møder den 74-årige tidligere docent og dekan

Newton's inspiration: Det faldende æble?

Historien om Newton, der sidder under et æbletræ og lader sig inspirere af et faldende æble, er ikke alene blevet et symbol for Newton og tyngdeloven, men nærmest for naturvidenskaben generelt.

Der er dog løbende sat spørgsmålstegn ved, om æble-historien i realiteten fandt sted, eller om der er tale om en slags ligning, der har fået sit eget mytiske liv.

Carl Henrik Koch fastslår ikke, at historien er sand. Men han konstaterer, at der er op til flere belæg for historien. Et af dem er erindringer skrevet af **William Stukely**, der i 1726 besøgte den dengang 83 år gamle Newton:

”Da det var varmt i vejret, gik vi efter middag ud i haven og drak te i skyggen af nogle æbletræer, kun han og jeg. I samtalen løb fortalte han mig, at det var i den helt samme situation, at tanken om gravitationskraften opstod hos ham. Det var foranlediget af et æbles fald, mens han sad og grundede. Hvorfor, tænkte han, faldt æblet altid lodret ned mod jorden? Hvorfor bevæger det sig ikke sidelæns eller opad, men altid mod Jordens centrum? Grunden hertil måtte være, at Jorden trækker i det, og summen af jordmassens tiltrækningskraft må befinde sig i Jordens centrum og ikke noget andet sted.”

i hjemmet i Hørsholm, siddende ved det arbejdsbord, hvor han har brugt et par år af sit otium på at genfortælle historien om en af tidernes vigtigste naturvidenskabsmænd, der altså i egen opfattelse var lige så meget teolog.

Newton: Havde religiøse mål

”Det samlede fokus i bogen ligger på Newtons religiøse verdensopfattelse. Han betragtede nok selv sine teologiske ting som det vigtigste, han har lavet. Hans videnskabelige bestræbelser var gennem naturvidenskaben at begrunde et religiøst verdensbillede. Og samtidig var han med til at starte en udvikling, der trængte det religiøse verdensbillede i baggrunden,” fortæller Koch.

Han giver flere eksempler på, hvordan Newton brugte sine erkendelser af de fysiske lovmæssigheder til at indkredse Guds specifikke rolle og kraft.

”Newton siger for eksempel, at hvis magnettrækningskraften var den eneste kraft i universet, ville det hele smelte sammen i et centrallegeme. Og hvorfor gør det så ikke det? Det er selvfølgelig fordi Vorherre holder tingene adskilt.”

Det lyder som en mand, der forsøger at overbevise sig selv?

”Jamen Guds eksistens var et vilkår for naturvidenskab i det 17. århundrede. Ateister fandtes højest som afvigende religiøse opfattelser – at forestille sig et gudeløst univers, det kommer først i det 18. århundrede,” siger Koch.

Kildekritik: Datidens forskere måles med nutidens øjne

Netop det at se på Newton med datidens øjne og i datidens forståelsesramme er for Koch et metodisk vigtig element i en forskerbiografi. For selv om det er opdagelsen af tyngdeloven, vi husker Newton for i dag, så hører der langt mere til billedet både af forskeren og af den tids forskning.

”Man laver ofte videnskabshistorie på den måde, at man tager det, man for øjeblikket mener, er sandhed, og gør det til kriterium for det, man skriver om. Det er den nuværende succes' historie, der skrives,” mener Koch.

Et andet eksempel er Newtons omfattende studier inden for alkymi. Dette er ikke noget, som andre Newton-biografister kaster sig over med særlig stor glæde. Koch citerer flere

af dem, der med største beklagelse konstaterer, at Newton også begav sig af med den slags hokus-pokus. Og det vil de for øvrigt kun nævne for en god ordens skyld.

Men her er det igen nutidens slørede briller, der ser. I renæssancens øjne er alkymi en yderst velanskreven videnskab. Og ifølge Koch fortjener den sin plads i videnskabens historie.

”Alkymi spillede en ret stor rolle for Newton. Og det var ikke et spørgsmål om at lave guld. Det var han ikke interesseret i. Alkymien eksperimenterede med det, man kaldte aktive kræfter. Man forsøgte også at gøre rede for lysets karakter ud fra alkymistisk opfattelse. Det viser noget om, at mange af de mennesker, der var involveret i naturvidenskabsudviklingen, ikke har været endimensionelle. De har brugt alt muligt, der lå i deres samtid, for at nå frem til sandheden,” siger Koch.

“Jeg tror at koncentrations-evnen – der også har noget med vilje at gøre – spiller en kolossal rolle for en forskers succes ...”
Carl Henrik Koch

Biografi for ikke-forskere: Den dannede almenhed

At vise forskeren Newton i hans mange facetter var altså et af formålene med biografien. Et andet var i al sin simpelthed at skrive en forskerbiografi, som kan læses af ikke-forskere.

”Der er jo allerede skrevet fantastiske biografier om Newton. Den største er skrevet af den amerikanske videnskabshistoriker Richard Westfall. Han brugte faktisk 10-15 år på at lave den, og havde et hold af unge fysikere, der sad sammen og regnede hele Newtons 'Principia' igennem. Men den er beregnet for videnskabshistorikere. Min tanke – og forlagets oplæg – var at skrive en bog, som kan læses af det, der i gamle dage hed 'den dannede almenhed'. Den kræver ikke de store forudsætninger at læse.”

Forlaget Lindhardt og Ringhof henvendte sig til Carl Henrik Koch med forslag om at skrive bogen. Men det måtte den pensionerede docent tygge en ekstra gang på, selv om han stadig arbejder dagligt med filosofiske studier. For udover en matematisk

idenskab

Koch, der er aktuell med rost Newton-biografi

studentereksamen og et halvt års studier i matematik og fysik, så ligger Kochs faglighed et godt stykke fra de fysiske love og matematiske modeller.

En fantastisk periode: Renaissancens videnskab

Til gengæld har han altid haft en stor interesse for videnskabshistoriske udvikling i renaissancen. Disse forunderlige år, hvor middelalderens mørke lettede over Europa, og et helt nyt verdensbillede tog form.

”Jeg havde for mange år siden et stort projekt, der gik på at undersøge, hvad der egentlig skete i renaissancen på det naturvidenskabelige område. Der kom ikke noget ud af projektet, men det er det mest interessante projekt, jeg nogensinde har beskæftiget mig med. Alt, hvad jeg senere har lavet, udspringer på sin vis fra det projekt,” fortæller Koch.

Han kalder tiden fra renaissancen til oplysningstidens begyndelse for en fantastisk periode: ”Det lykkedes at ændre det animistiske verdensbillede, som vi havde i renaissancen. Der er forskellige forklaringer på, hvorfor det skete: Nogle hævder, at det var fordi, matematikken kom ind i billedet. Andre mener, at den naturvidenskabelige revolution aldrig er sket; der er tale om en kontinuerlig udvikling. Jeg tror ikke, der findes entydige svar.”

Det stof, genier er gjort af

Drives videnskaben frem af enkeltindivider?

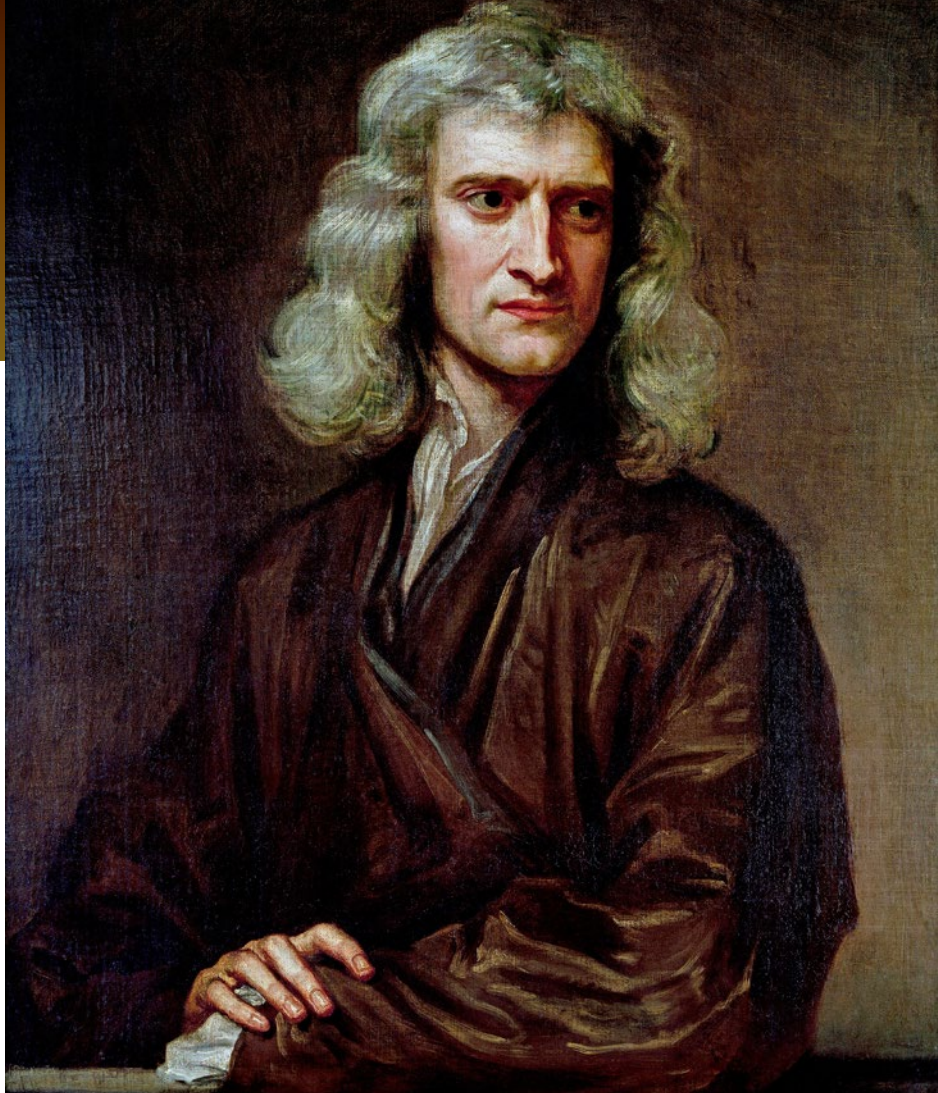
”Der findes traditionelt to store tendenser inden for videnskabshistorie. Den ene er at sige, at det er interne videnskabelige problemer, der driver videnskaben frem. Den anden er, at det er et samspil af en masse påvirkninger – personligheden, tilfældet. For eksempel opdagelsen af penicillinen, hvor Alexander Flemming konstaterede, at der var sket noget i en petri-skål, han ikke havde planlagt. Jeg tror, man må være pragmatiker og sige, at personlige egenskaber spiller en rolle, og selvfølgelig situationen og problemerne inden for den pågældende videnskab.”

Men når Koch kalder Newton en af fædrene til vores moderne verdensopfattelse, så lægger han vel op til en persondrevet videnskabsudvikling?

”Det er rigtigt, det gør jeg til dels.”

Er videnskabsgenier gjort af et særligt stof?

”Forskellen på almindelige hjerner og

Isaac Newton (1642-1727)

Født i landsbyen Woolsthorpe i Lincolnshire. Gik på latinskole, hvor han i begyndelsen var blandt klassens dårligste. Senere blev han optaget på Trinity College i Cambridge, hvor han som 'sizar' måtte arbejde som betaling for undervisningen, blandt andet ved at tømme natpotter.

I sine studier beskæftigede Newton sig blandt andet med det hvide lys' sammensætning, og allerede i 1668 byggede han et spejlteleskop. Året efter udnævntes han til Lucasian Professor i matematik.

geniers hjerner er jo ikke så frygtelig stor. Newton siger selv, at grunden til, at han har fundet ud af det, han har, er fordi han har tænkt over det hele tiden. Koncentrationsevnen spiller nok en ganske fantastisk rolle. Det at kunne lukke alt andet ude i en periode og udelukkende beskæftige sig med det ene, man er optaget af. Jeg tror, at koncentrationsevnen – der også har noget med vilje at gøre – spiller en kolossal rolle. Og så selvfølgelig evnen til at se forbindelser, hvor andre ikke ser forbindelser. Det har noget at gøre med fantasi, og fantasi er også et væsentligt moment i videnskabelig kreativitet.”

Newtons – og måske naturvidenskabens – vigtigste værk 'Philosophiæ Naturalis Principia Mathematica', på dansk 'Naturfilosofiens matematiske principper' og ofte bare kaldet 'Principia', udkom i 1687 og gav en matematisk beskrivelse af de love, som styrer himmellegemers bevægelse i forhold til hverandre.

Ved siden af sin videnskabelige karriere opnåede Newton også at blive valgt til parlamentet og have stillingen om kongelig 'møntmester'.

Carl Henrik Koch (1938-)

Filosof og videnskabshistorier. Dr.phil og tidligere docent ved KU, hvor han også har været dekan, prodekan og institutbestyrer. Har skrevet lærebøger i logik og metode samt bøger om bl.a. Francis Bacon og Kierkegaard. Skrev hovedværket 'Den danske filosofis historie' med Sten Ebbesen.

Pensionist siden 2007.

lah

Kvindernes afhopning - og hvad så?

Det er et problem, at andelen af kvinder i de faste stillinger er lav, fordi der går meget kvindelig talentmasse til spilde, lyder det, når kønsproblematikken diskuteres. Og så er der nogle (kvinder), der foreslår kønskvotering. Det kan ske ved en kvotering, ved en bevillingsbonus til institutionen ved ansættelse af kvinder, ved særprogrammer til rekruttering af kvinder, ved længere kvalifikationsforløb el.lign.

Jeg – der er en yngre mand i karrierekonkurrence med kvinder – oplever, at spørgsmålet om kvinder i uni-verdenen er omgærdet af en vis politisk korrekthed, som gør det svært at diskutere. Blandt uni-lærere m&k er der faktisk stor uenighed, om det er et problem, at ”andelen af kvinder i de faste stillinger er lav”. Det siger hver tredje uni-lærer ja til, mens hver tredje igen siger nej (mens den sidste tredjedel ikke har nogen mening, jf. FORSKERundersøgelsen 2012).

Jeg får misbilligende blikke ved frokostbordet, når jeg vover at ytre mig imod positiv særbehandling med henvisning til, at den er i strid med forskningsverdenens konkurrencesystem, der er baseret på en lang kæde af udvælgelser af de bedste. Ofte mødes jeg med argumenter om, at man ikke ønsker ”positiv særbehandling”, men så bruger man bare nogle omskrivninger og andre ord, som i mine øjne bare betyder det samme: Særbehandling.

Summen af klagesangen og særforslag bliver alt andet lige, at en mindrekvalificeret kvinde altså skal kunne overhale en bedrekvalificeret mand ved stillingsbesættelser. Men det kan vel hverken jeg som mand, systemet eller kvinderne vel være tjent med, for de særbehandlede kvinder vil jo ikke have prædikatet

B-lektorer hæftet på sig?

Statistisk er den lavere kvindeandel lidt af et mysterium, for kvinderne er egentlig meget godt med, lige indtil de faste lektor- og professor-stillinger skal søges og besættes. Statistikkerne viser, at der er ligelig kønsfordeling blandt de studerende og blandt dem, der tager kandidatgrad. Der er stort set lige mange ph.d.-studerende, dog med lidt flere mænd (men det kan måske forklares med, at der uddeles langt flere ph.d.-stipendier på de hårde fag tek-nat?).

Men i adjunkt-stillinger er der en del flere mænd end kvinder. Og når de faste lektorstillinger så besættes, er der pludselig langt flere mænd. Det skyldes ikke, at mænd foretrækker mænd, for de mandlige ansøgere har ikke højere succesrate; der er simpelthen langt færre kvinder, som søger de faste stillinger.

Motivfortolkning af afhopningen vil sige, at kvinderne står af, fordi de som 35-årige ph.d.ere pludselig stilles overfor dobbeltarbejde: De bliver mødre for småbørn og har ikke samme tid og ressourcer til at kvalificere sig på lige fod med deres mandlige konkurrenter; de misser meritring og afstår så fra at søge stillinger. Andre kan stå af, fordi kvinder har ”blødere værdier” og fravælger uni-verdenens barske konkurrence og advancementsstruktur.

Jeg kan da godt se, at kvinder har et handicap i moderrollen, men skal det ændres, så kræver det jo et fundamentalt opgør med konkurrencestrukturen på uni’ og i øvrigt også med kønsroller i samfundet. At mine kvindelige konkurrenter vælger at få børn med mænd, som ikke tager barselsorlov, er vel ikke mit problem?!

Karrieresulten mand

Etikeren: Positiv særbehandling b

Statistikken taler sit tydelige sprog. Kvinder er dårligere repræsenteret end mænd i samfundets ledende stillinger – og på universiteterne er de i klart undertal blandt lektorer og især professorer. Når det opfattes som problematisk, skyldes det, at vi i vores kultur og samfund almindeligvis anser lighed for en indlysende værdi og en selvfølgelig ret.

Men når ligheden skal udmøntes i praksis, opstår der hurtigt problemer. Jeg ser her væk fra, at der faktisk er nogen, som er principielt imod lighed og derfor modarbejder den. Mere interessant er det, at der blandt lighedens tilhængere ofte er ret tågede forestillinger om, hvad lighed egentlig er.

Taler vi om en økonomisk, en politisk eller en etisk lighed? Der er pokker til forskel på at ville udnytte en talentmasse, sikre lige rettigheder og respektere andre mennesker som ligeværdige. De nuancer går tit tabt, når debattørerne skal leve op til, og underlægge sig, en politisk korrekthed.

En anden forskel, som vi også kender fra den uddannelsespolitiske diskussion, er, om ligheden skal måles på muligheder eller resultater. Skal vi sikre, at alle har de samme, formelle muligheder for at opnå et eller andet mål, eller skal vi undervejs regulere disse muligheder individuelt, så vi er sikre på, at resultaterne bliver ens?

Det er med rette blevet fremført, at formel lighed ikke er helt fair; man må også tage højde for individuelle forudsætninger. Og det er hér, en diskussion af særbehandling bliver relevant. Men hvordan kan særbehandling forenes med lighed? Var det ikke netop en særbehandling, der havde ført til den uønskede ulighed?

Svaret er: positiv særbehandling.

Det rejser imidlertid et nyt spørgsmål: Om ikke positiv særbehandling af nogle er lig med negativ særbehandling af nogle andre? Det er vist i grunden det, du spørger om.

DILEMMA-SPALTEN

FORSKERforum forelægger et dilemma, som forskerverdenen har svært ved at tale om. Dilemmaet besvares af to erfarne personer fra uni-verdenen. De er udvalgt ud fra hver deres position som hhv. ETIKEREN og KYNIKEREN. De deltager anonymt og kender ikke hinandens identitet.

Det udvalgte dilemma er inspireret af de anonyme indlæg, som indkom til FORSKERUNDERSØGELSE 2012.

landt ...

Hvis vi alligevel antager, at der kan gives gode grunde til anvendelse af kvoter og særbehandling, må vi altså kunne påvise, at nogle forudsætninger diskrimineres på usaglig måde, og at vi kan rette op på dette uden at skabe en ny diskrimination. Lad os antage fire former for forudsætninger, der ofte nævnes i den forbindelse: biologiske, begavelsesmæssige, sociale og kulturelle.

I princippet kan hver og én af disse forudsætninger diskriminere. Hvorfor er det lige køn, der skal særbehandles? Lad gå, at man til videnskabelige stillinger ikke kan kræve positiv særbehandling, fordi man er dårligere begavet, men hvorfor så ikke sætte kvoter på race, social arv og religion? Fordi det er et skråplan i forhold til det videnskabelige arbejdes elitære karakter (som er "at drive forskning og give forskningsbaseret uddannelse indtil højeste internationale niveau"), og fordi det i givet fald netop vil diskriminere andre, kvalificerede ansøgere.

Den eneste måde, hvorpå man legitimt kan anvende positiv særbehandling, er ved at tage særhensyn blandt i øvrigt tilnærmelsesvis lige kvalificerede ansøgere. Er der en fagligt irrelevant, statistisk underrepræsentation af en eller anden gruppe inden for et givet fagområde, kan og bør man i en sådan situation vælge én fra denne gruppe, forudsat at der vælges mellem tilnærmelsesvis lige kvalificerede ansøgere.

Og ja, det kommer til at tage år, og det er endda ikke engang sikkert, at medlemmerne af den enkelte gruppe selv ønsker en bestemt, statistisk fordeling. Hvis det sidste er tilfældet, kan den politisk ønskede fordeling kun opnås ved at sænke kravene til denne særlige gruppe.

Et tænkt eksempel kunne være: Hvis professorater fremover skal være fordelt kønspolitisk fifty-fifty, så vil der næppe blive ansat en mand i et professorat de næste tyvetredive år – uanset kvalifikationer.

Jeg håber, du synes, du har fået nogle gode argumenter med til dit frokostbord.

Kynikeren: Slut med Rip-Rap-Rup

Gamle privilegier ruster ikke. Og det samme gælder gamle magtpositioner. Kvinder har igennem store dele af historien været mandens ejendom. I det akademiske samfund har mændene traditionelt haft både privilegier og magt. Kvinder havde ikke adgang til Platons og Aristoteles' Akademi. Det kvindesyn, som de gamle græske filosoffer delte, kommer til udtryk i Aristoteles' Poetik, hvor det hedder: "Selv en kvinde kan være god, og ligeledes en slave; dette uanset at kvinden må siges at være et inferiørt væsen, og slaven helt uden værdi".

Nu ved jeg selvfølgelig godt, at selv ikke en Carl-Mar Møller kunne finde på at sige den slags nutildags. Så du udviser både mod og mandshjerte ved at spørge, om kvindesagen nu har bragt sin sejr så vidt, at det er kvinderne, som favoriseres, og mændene, som diskrimineres i konkurrencen om karrierestillinger på universiteterne.

Som kyniker ynder jeg at kalde en spade for en spade. Derfor vil jeg gerne se beviser for, at det forholder sig, som du siger. Men ak old boy, det ser desværre ikke ud til, at du har evidensen med dig. Når jeg læser de facts, som lægges frem i sidste nummer af FORSKERforums artikel om kvinders andel af karrierestillinger, så rykker det faktisk lidt i mit ellers rimeligt forhærdede tidselsgemyt:

- Fact 1: Flere kvinder end mænd tager en kandidatgrad.
- Fact 2: Lige mange mænd og kvinder tager en ph.d. uddannelse.
- Fact 3: På adjunktiveau falder kvinders andel til 41 procent.
- Fact 4: På lektorniveau til 29 procent.
- Fact 5: Kvinderne sidder kun på sølle 16 procent af professorstillingerne.

Ja undskyld, men ligner det ikke lidt Sydafrika før apartheids afskaffelse, – altså med kvinden i afrikanerens rolle. Selv om man korrigerer tallene for kønssammensætningen på enkelte fag, så indbyder tallene til en formodning om, at universiteterne er fanget i en arkæologisk tidslomme, når det gælder ligestilling af kvinder. Når rektorer og dekaner på nogle universiteter prøver at råde lidt bod på diskriminationen af kvinder med incitamentsordninger, så kunne man med statistikken i ryggen godt sige, at det er på høje tid.

Som mand må du derfor indstille dig på, at de glade dage er forbi, hvor ansættelse i faste stillinger skete efter Rip-Rap-Rup-princippet. De dygtige mænd har fået konkurrence af de dygtige kvinder. Det understøtter den faglige kvalitet – og giver samtidig en mere frugtbar kønsprofil på universitetet.

Udgiveradresseret maskinel magasinpost id-nr.: 42026
Alt henvendelse: dm@dm.dk, telefon 3815 6676

80 procent sjov og 20 procent videnskab

- når lektor Anders Højen giver den som stand-up'er ude i byen. Men som uni-underviser er humoren gemt af vejen

Hvorfor er du så doven, Anders Højen?

”Fordi vi mennesker opfører os, lige som alle andre naturfænomener. Lige som et lyn, der rammer jorden vælger den vej, det møder mindst modstand, og vand, der løber ned ad et bjerg, gør det samme. Det kaldes ’path of least resistance’, og vi mennesker er tilsvarende styret af det, man kan kalde ’path of least effort’”.

Unægtelig skarpt returneret af lektor **Anders Højen**, da han beredvilligt svarer på reporterens inkvisitoriske spørgsmål. SDU-lectoren fra Institut for Sprog og Kommunikation henviser sin forklaring på den menneskelige på ’Path of least effort’-teorien, som nemlig kan forklare dovenskab som en af de grundlæggende forskelle mellem mandlig og kvindelig adfærd.

”Driften er stærkest hos børn. De gør altid, hvad der er nemmest. Men så sker der en interessant udvikling. For hos kvinder falder ’path of least effort’-kurven i løbet af opvæksten, men hos mænd forbliver den konstant,” fortæller Anders Højen og giver et eksempel.

”Hvis en kvinde ser to beskidte stykker børnetøj, der hænger over en stol, ser hun to stykker tøj, der skal vaskes. En mand derimod, ser to stykker tøj, der sagtens kan holde til i hvert fald en dag mere i børnehaven.”

Således bakket op af et stykke letgenkendelig hverdagsempiri får Anders Højen fastlagt en af kønnenes biologisk betingede forskelle.

Eksemplet er selvsagt dybt uvidenskabeligt. For efter i flere år at have taget ud på foredrag, hvor formålet var at formidle forskning og i bedste fald gøre det sjovt og underholdende, har Anders Højen nu vendt præmissen på hovedet. Nu skal det først og fremmest være sjovt, og så må forskningen komme i anden række.

Der er dog stadig et pædagogisk forsæt, når Højen den 2. maj – på forskningens døgn – drager ud på en lille foredragsturne.

”Jeg tager ud med 80 procent sjov og 20 procent videnskab. Det bliver en generel introduktion til forskning, og hvordan man tænker som forsker, og jeg introducerer

videnskabelige begreber som hypotese, top-down versus bottom-up processing, faktorer og operationalisering. Så man får også noget videnskab med hjem.”

I hverdagen er Anders Højen som sagt lektor og forsker i sprogtilegnelse. Men i hverdagen på SDU bliver de humoristiske indslag gemt godt af vejen.

”Jeg har tidligere erfaret, at sjov og undervisning og eksamen – det hører bare ikke sammen. Da jeg gik til eksamen som studerende kunne jeg godt finde på at komme med nogle bemærkninger, men der var altid en omvendt sammenhæng mellem hvor sjov, jeg synes, jeg var, og hvor høje karakterer jeg fik. Sådan tror jeg også det vil være, når jeg underviser.”

lah

Anders Højen optræder fire gange i løbet af Forskningens Døgn, blandt andet på VIA University Campus Holstebro og Horsens Sundhedshus.